

ชื่อบ้านนามเมือง อำเภอบ้านฝ้อ

อำเภอบ้านฝ้อ สำเนียงท้องถิ่นของชาวบ้านเรียกว่า “บ้านปรือ” โดยมีเรื่องเล่าสืบต่อกันมา เดิมบริเวณใกล้เคียงกันมีหนองน้ำ ชื่อ “หนองปรือ” ซึ่งชาวบ้านใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร เป็นหนองน้ำที่อำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมาก การตั้งชื่อหมู่บ้าน จึงได้ตั้งชื่อตามหนองน้ำว่า “หนองปรือ” นานวันเข้าสำเนียงการพูดจึงเปลี่ยนเป็น “บ้านฝ้อ”

จากหลักฐานปรากฏว่า อำเภอบ้านฝ้อได้จัดสร้างเมื่อประมาณ ปี พ.ศ.๒๔๔๗ บริเวณที่ตั้ง อำเภอเดิมอยู่ที่บ้านถ่อน ปัจจุบันคือที่ตั้งโรงพยาบาลบ้านฝ้อ โดยมีพระบริบาลภูมิเขตต์ เป็นนายอำเภอ คนแรก ต่อมาประมาณปี พ.ศ.๒๔๗๓ ได้ย้ายมาอยู่บริเวณบ้านศรีสำราญ หมู่ที่ ๘ ตำบลบ้านฝ้อ จนถึงปัจจุบัน

การปกครอง อำเภอบ้านฝ้อ แบ่งการปกครองเป็น ๑๓ ตำบล ๑๔๘ หมู่บ้าน ดังนี้

๑. ตำบลบ้านฝ้อ	มีจำนวน ๑๓ หมู่บ้าน
๒. ตำบลหายโคก	มีจำนวน ๑๕ หมู่บ้าน
๓. ตำบลเขื่อน้ำ	มีจำนวน ๑๕ หมู่บ้าน
๔. ตำบลหนองหัวคู	มีจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน
๕. ตำบลคำบง	มีจำนวน ๙ หมู่บ้าน
๖. ตำบลโนนทอง	มีจำนวน ๑๑ หมู่บ้าน
๗. ตำบลข้าวสาร	มีจำนวน ๑๐ หมู่บ้าน
๘. ตำบลหนองแวง	มีจำนวน ๙ หมู่บ้าน
๙. ตำบลเมืองพาน	มีจำนวน ๑๕ หมู่บ้าน
๑๐. ตำบลคำด้วง	มีจำนวน ๙ หมู่บ้าน
๑๑. ตำบลกลางใหญ่	มีจำนวน ๑๑ หมู่บ้าน
๑๒. ตำบลจำปาโมง	มีจำนวน ๑๕ หมู่บ้าน
๑๓. ตำบลบ้านค้อ	มีจำนวน ๖ หมู่บ้าน

ตำบลจำปาโมง

มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๑๕ หมู่บ้าน ดังนี้

๑. บ้านจำปาโมง หมู่ที่ ๑

ชาวบ้านจำปาโมง ได้มาตั้งถิ่นฐานในราวปี พ.ศ.๒๔๔๒ เดิมอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดหนองคาย ก่อตั้งหมู่บ้านโดยกลุ่มชาวบ้านที่อพยพมาจากจังหวัดเลย นำโดยนายแก้ว บ้านเก็น และกลุ่มที่อพยพมาจากบ้านกาสิม นำโดยนายเม่น เนื่องจากในบริเวณหมู่บ้านมีต้นจำปาขาวขึ้นอยู่ทั่วไปตามริมฝั่งห้วยโมงที่ไหลผ่านหมู่บ้านไปบรรจบคลองน้ำธรรมชาติที่ชาวบ้านเรียกว่า “กุดจำปา” จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านจำปาโมง”

๒. บ้านนาอ่าง หมู่ที่ ๒

เมื่อประมาณ ๒๐๐ ปีที่ผ่านมา นายช่างแคน ซึ่งเป็นผู้เฒ่าของหมู่บ้านได้นำคนจากจังหวัดเลยมาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณบ้านนาอ่าง โดยเล่ากันว่า ครั้งแรกมีนายพรานผ่านมาเพื่อล่าสัตว์ในบริเวณนี้ และเห็นว่ามีความเหมาะสมกับการอยู่อาศัย เนื่องจากมีแอ่งน้ำธรรมชาติ เหมาะสำหรับการอุปโภคบริโภคและเห็นพื้นที่ก็เหมาะแก่การเกษตรกรรมจึงได้ย้ายมาสร้างบ้านเรือน ต่อมาพวกลูกหลานมาเยี่ยมเยือนเห็นว่าพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์มากจึงได้ย้ายติดตามมาอยู่ร่วมกันกับนายแคน จนหมู่บ้านมีขนาดใหญ่ดังเช่นในปัจจุบัน

ชื่อ “บ้านนาอ่าง” นั้น ตั้งขึ้นตามชื่ออ่าง (แอ่งน้ำ) ธรรมชาติ เกิดจากภูเขาหลายลูกหลายขนาดคั่นเป็นช่อง ๆ เกิดเป็นอ่างน้ำธรรมชาติหลายแห่งที่ใช้สำหรับการเกษตรกรรมได้ดีชาวบ้านเรียกตามสภาพภูมิประเทศเช่นนี้ “บ้านนาอ่าง”

๓. บ้านจำปาดง หมู่ที่ ๓

บ้านจำปาดงเดิมชื่อบ้านจำปาขาว ส่วนใหญ่อพยพมาจากบ้านจำปาโมง ชื่อบ้าน “จำปาดง” เกิดขึ้นเนื่องจาก ในพื้นที่นี้มีต้นจำปา (ลั่นทม) ขึ้นอยู่ตามคลองน้ำธรรมชาติ ที่เรียกกันว่า “กุดจำปา” โดยแนวห้วยน้ำกั้นระหว่างบ้านจำปาดงกับจำปาโมง อีกทั้งที่ตั้งของหมู่บ้านมีพื้นที่ป่าดงมาก จึงเรียกกันว่า บ้านจำปาดง

๔. บ้านเหล่าสงคราม หมู่ที่ ๔

ชาวบ้านเหล่าสงคราม อพยพมาจากบ้านจำปาโมง เมื่อราวปี พ.ศ.๒๔๘๗ นำโดยพ่อจ่านแสนสี เนื่องจากว่าที่ดินได้มาจับจองทำการเกษตรกรรมทั้งทำนาข้าว และทำไร่ตามบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ แต่ก็มีปัญหาในช่วงฤดูฝนที่มีน้ำมักท่วมเส้นทางจึงไม่สะดวกต่อการคมนาคมมาจากบ้านจำปาโมง จึงได้คิดอพยพย้ายมาตั้งบ้านเรือนที่บริเวณเนินไร่ของตนเอง

ชื่อหมู่บ้าน “บ้านเหล่าคราม” นั้น มาจากที่บริเวณนี้เป็นที่ปลูกต้นครามมาก่อน (ต้นครามเป็นไม้ล้มลุกชนิดหนึ่ง ที่สามารถนำมาใช้ย้อมผ้าได้) ชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านของตนเองว่า “บ้านเหล่าคราม”

๕. บ้านวังสวาย หมู่ที่ ๕

บ้านวังสวาย มีชื่อเดิมว่า “บ้านชวย” ผู้คนของหมู่บ้านนี้โยกย้ายมาจากบ้านหัวฝาย จังหวัดเลย เมื่อประมาณร้อยกว่าปีมาแล้ว โดยครั้งแรกได้มาอยู่ที่บ้านจำปาดง ราว ๓ ปี จากนั้นก็มีบ้านอีกกลุ่มหนึ่งโดยการนำของนายทรง (ตู้ทรง) เข้ามาสมทบ และย้ายมาอยู่ที่บ้านวังสวาย ส่วนสาเหตุการเข้ามาอยู่อาศัยก็เนื่องจากได้เข้าจับจองพื้นที่สำหรับการเกษตรกรรม

ชื่อเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านชวย” ชื่อเดิม มีเรื่องเล่ากันว่า ครั้งก่อนมีบ่อน้ำเหล็กเป็ยก เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ (มีลิ้มร้างอยู่กลางน้ำ) ชาวบ้านจึงเรียกว่า ลิ้ม หรือหนองลิ้ม บริเวณนี้ถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มาก ผู้คนจึงมาเซ่นไหว้ โดยใช้ใบตองมาทำกรวย ชาวบ้านเรียกว่า “ชวย” เพื่อบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเหตุให้มี “ชวย” อยู่กระจายไปหมด ชาวบ้านจึงเรียกชื่อบ้านว่า “บ้านชวย” ต่อมาเปลี่ยนชื่อบ้านใหม่ว่า “บ้านวังสวาย” มาจนถึงปัจจุบัน

๖. บ้านกลางน้อย หมู่ที่ ๖

บ้านกลางน้อย เดิมชื่อบ้านดงผักขา ชาวบ้านอพยพมาจากบ้านพลับ (อำเภอบ้านฝ้อ) โดยกลุ่มแรกมาอยู่ที่บริเวณดงผักขา (ผักชะอม) และอีกหนึ่งกลุ่มมาอยู่บริเวณโนนบ้านถ่อนหรือดอนนกโพธิ์ ส่วนสาเหตุที่ย้ายมาเนื่องจากได้เข้ามาจับจองที่ดินบริเวณนี้ และเห็นว่ามีความอุดมสมบูรณ์ จึงย้ายครัวเรือนมาตั้งจนเกิดเป็นหมู่บ้านขึ้น

ชื่อ “บ้านกลางน้อย” เนื่องจากบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านนี้อยู่ท่ามกลางหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ล้อมรอบอยู่ ประกอบกับมีจำนวนผู้คนไม่มากนัก จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านกลางน้อย”

ภายในหมู่บ้าน มีอาคารคล้ายศาลปู่ตาปลูกสร้างอยู่ ๒ หลัง เรียกกันว่า “หอสองนาง” เนื่องจากชาวบ้าน ได้เคยเห็นหญิงสาวสองคน แต่งตัวในชุดไทยโบราณปรากฏตัวในบริเวณดังกล่าว แล้วหายตัวไป โดยได้มีรภพบเห็นหลายครั้งชาวบ้านจึงเชื่อว่า เป็นเทพารักษ์ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำพื้นที่ที่คอยดูแลคุ้มครองหมู่บ้าน จึงเกิดความศรัทธาและสร้างศาลเพื่อเป็นสถานที่สำหรับเซ่นไหว้และเคารพ

๗. บ้านโนนสว่าง หมู่ที่ ๗,๑๔

ชื่อเดิมของบ้านโนนสว่าง คือ “บ้านเหี้ย” อพยพมาจากบ้านจำปาโหมง เมื่อราว ๑๐๐ กว่าปี โดยในครั้งแรกอาศัยตั้งอยู่บ้านเหล่าครามก่อน ที่บริเวณนี้มีตัวเหี้ย (ตะกวด) อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากอยู่ใกล้กับคลองน้ำธรรมชาติ (เป็นสาขาของห้วยโหมงผ่านทุ่งนาของชาวบ้าน) จึงเรียกกลุ่มชาวบ้านที่อยู่คลองน้ำนี้ว่า “บ้านเหี้ย” แต่ภายหลังชาวบ้านเห็นว่าชื่อไม่เป็นมงคลจึงเปลี่ยนเป็นบ้านโนนสว่างประกอบด้วยบ้านโนนสว่าง หมู่ที่ ๗และหมู่ที่ ๑๔

๘. บ้านแดง หมู่ที่ ๘

บ้านแดง มีชื่อเรียกเดิมว่า “บ้านแดงคำกลิ้ง” เนื่องจากได้โยกย้ายมาจากบ้านคำกลิ้งจังหวัดอุดรธานี โดยมีผู้นำได้แก่ ทิดแดง เป็นคนชอบต่อโก่ป่า โดยออกจากหมู่บ้านก็ได้มาต่อโก่ ที่บริเวณนี้ และเห็นว่าโก่ป่าชุกชุม จึงได้สร้างเพลิงพักแรมขึ้น ต่อมาได้ไปชักชวนเพื่อนบ้านมาร่วมต่อโก่และอยู่อาศัยเพิ่มจนในที่สุดก็กลายเป็นหมู่บ้านขึ้นและเรียกชื่อบ้านว่า “บ้านแดง” ตามชื่อทิดแดงที่ตั้งบ้านเรือนเป็นคนแรก

๙. บ้านข้าวลื้อ หมู่ที่ ๙

หมู่บ้านเดิมชื่อ บ้านดงหมากหลอด หรือบ้านหลอด ต่อมาได้เกิดโรคระบาดชาวบ้านล้มตายเป็นจำนวนมาก เพราะสมัยก่อนไม่มียารักษา ซึ่งชาวบ้านที่เหลือได้พากันย้ายบ้านข้ามลำน้ำ โดยใช้เกวียนและล้อ ในการขนส่งของ ในการข้ามลำน้ำหรือคลองน้ำนั้น จะมีสะพานไว้ให้ข้าม ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า “ข้าว” พอชาวบ้านได้ข้ามลำน้ำมาอยู่อีกฟากหนึ่งแล้ว ได้ตั้งหมู่บ้านใหม่เรียกว่า “บ้านข้าวลื้อ”

๑๐. บ้านลาน หมู่ที่ ๑๐

ชาวบ้านลาน ได้อพยพมาจากจังหวัดเลย ลงมาเรื่อยๆ แล้วได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านป่าไร่ ใกล้กับเทือกเขาภูพานน้อย ต่อมาชาวบ้านป่าไร่ได้เกิดโรคระบาดมีคนตายเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงได้อพยพจากบ้านป่าไร่ เดินทางออกมาทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน มาถึงป่าดงลาน ชาวบ้านจึงได้ตั้งหมู่บ้านใหม่ขึ้น ชื่อว่า “บ้านลาน” เพราะที่ตั้งหมู่บ้านมีต้นลานมากและแต่งตั้งนายหลวงหาญเป็นผู้นำหมู่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๔๘

๑๑. บ้านม่วง หมู่ที่ ๑๑,๑๕

ที่ตั้งหมู่บ้านม่วง ปัจจุบัน เดิมเป็นป่าทึบที่อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มาก ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมีถิ่นฐานอยู่บ้านน้อย บ้านน้อยเกิดโรคระบาด คนล้มตายเป็นจำนวนมาก จึงได้อพยพครอบครัวมาอยู่ที่บ้านหลอด ปัจจุบันคือ วัดบ้านหลอด ตั้งอยู่บ้านข้าวลื้อ

ประมาณปี พ.ศ.๒๔๔๐ ได้มีนายพรานชื่อเชียว อาศัยอยู่บ้านหลอด (บ้านดงหมากหลอด บ้านขัวลือ) ได้ออกล่าสัตว์ เห็นว่าบ้านบ้านม่วงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะตั้งถิ่นฐานได้ดี เป็นเนินสูงลาดยาวเป็นปางาม มีลำห้วยไม่ไกลจากหมู่บ้าน ที่ราบใช้ประกอบกิจกรรมได้ชว่นเพื่อบ้านย้ายจากบ้านหลอด มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านม่วง มาครั้งแรกมีเพื่อนบ้านอยู่ด้วยกัน ๔ ครอบครัว คือ ครอบครัว นายเชียว นายมา นายทองดี และนายไพร โดยแต่งตั้งให้นายเชียว เป็นหัวหน้า

๑๒. บ้านเหล่ามะแงว หมู่ที่ ๑๒

บ้านเหล่ามะแงว ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๒ แยกออกจากบ้านกลางน้อย เนื่องจากมีประชากรเพิ่มมากขึ้น เพื่อสะดวกในการบริหารและพัฒนาหมู่บ้าน

มูลเหตุของชื่อหมู่บ้านเหล่ามะแงว เนื่องจากบริเวณที่ตั้งหมู่บ้าน มี “ต้นมะแงว” ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านได้พยายามกำจัดอย่างไรก็ไม่หมด จึงได้นำเอาชื่อต้นไม้ดังกล่าวมาเป็นชื่อหมู่บ้าน

๑๓. บ้านนาเจริญ หมู่ที่ ๑๓

บ้านนาเจริญ ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๐ แยกออกจากบ้านจำปาตง เนื่องจากมีราษฎรได้อพยพครอบครัวมาตั้งบ้านเรือนเป็นจำนวนมาก มีนายคำหมอง ไชยคำแดง เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก

ชื่อ “บ้านนาเจริญ” มาจากชาวบ้านเห็นว่า บริเวณพื้นที่ตั้งหมู่บ้านนั้นเป็นที่เนินหรือโคกขนาดเล็ก ต่อมาเมื่อมีการขยายการเกษตรกรรมขึ้น จึงทำให้เกิดทุ่งนาล้อมอยู่โดยรอบ นอกจากนี้พื้นที่ที่ดินก็มีความอุดมสมบูรณ์มาก เมื่อปลูกข้าก้ให้ผลผลิตดี

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลจำปาโมง จำนวน ๑๓ นามเรียกขาน จาก ๑๕ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๘ นาม ตั้งชื่อตามประวัติศาสตร์หรือตามความเป็นมาของหมู่บ้าน จำนวน ๑ นามเรียกขาน และตั้งชื่ออื่นๆอีก ๔ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตารางสรุป

ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิสำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบล
จำปาโม่ง อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์ และ สภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์ ของชุมชน	ตำนานหรือ นิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านจำปาโม่ง	๑	√				
๒. บ้านนาอ่าง	๒	√				
๓. บ้านจำปาดง	๓	√				
๔. บ้านเหล่าคราม	๔	√				
๕. บ้านวังสวาย	๕				√	
๖. บ้านกลางน้อย	๖				√	
๗. บ้านโนนสว่าง	๗,๑๔				√	
๘. บ้านแดง	๘		√			
๙. บ้านขัวลือ	๙	√				
๑๐. บ้านลาน	๑๐	√				
๑๑. บ้านม่วง	๑๑,๑๕				√	
๑๒. บ้านเหล่ามะแงว	๑๒	√				
๑๓. บ้านนาเจริญ	๑๓	√				
รวม	๑๕	๘	๑		๔	

ตำบลกลางใหญ่

ตำบลกลางใหญ่ มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๑๑ หมู่บ้าน

๑. บ้านกลางใหญ่ หมู่ที่ ๑,๕,๙,๑๐

บ้านกลางใหญ่ ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๓๑๑ โดยการอพยพมาจากหนองแก้วหาดเด็ย แขวงเมืองเชียงหวาง พักอยู่ที่เมืองกาสิ โดยทำไร่ทำนา แต่ถูกรุกรานจากพวกจีนฮ่อ จึงอพยพมาอยู่ที่บ้านสีโค แขวงนครเวียงจันทร์

สมัยพระเจ้าอนุวงศ์พ่ายแพ้ต่อกองทัพไทยได้มีการกวาดต้อนราษฎรชาวลาวทั้งหมดเข้ามาในประเทศไทย ราษฎรที่ถูกกวาดต้อนมาส่วนมากเป็นชาวพวน

สาเหตุของการตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านกลางใหญ่” เนื่องจากก่อนหน้านี้มีหมู่บ้านเดิมอยู่ ๕ หมู่บ้าน จากนั้นเกิดโรคคอหิวน้ำ ประชาชนเกิดการรวมตัว จึงได้ตั้งชื่อว่า “บ้านกลางใหญ่”

๒. บ้านนาสีดา หมู่ที่ ๓,๗

เมื่อราว พ.ศ.๒๔๑๕ มีคนพวนราว ๕-๖ ครอบครัว ด้วยการอพยพมาจากเมืองทุ่งยาง จังหวัดอุดรดิตถ์ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และเมืองฝาก ประเทศลาว มีตาคง ตาป๋อง ยายอึ้ง และนายเซียงทองเป็นหัวหน้า เป็นผู้ตั้งบ้านนาสีดา

ชื่อบ้านนาสีดาได้มาจาก การที่หมู่บ้านมีต้นไม้ผลขนาดใหญ่ต้นหนึ่งชื่อต้นฝรั่ง ภาษาเดิมของไทยพวน เรียกว่า “ต้นมะโอ้ย” เป็นนามบ้านนาสีดา

๓. บ้านโนนตาแสง หมู่ที่ ๖,๑๑

บ้านโนนตาแสงแยกออกมาจากบ้านกลางใหญ่ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๑ เพราะบ้านโนนตาแสงมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ขณะนั้นมีอยู่ ๑๐ ครัวเรือน หลังจากนั้นชาวบ้านใน ๑๐ ครัวเรือน มีความเห็นว่า อยากรจะตั้งหมู่บ้านขึ้น

ชื่อบ้านว่า “บ้านโนนตาแสง” มีที่มาจากการที่หมู่บ้านมีห้วยตาแสงผ่านทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน และต่อมาปี พ.ศ.๒๕๔๓ ได้แยกออกเป็น ๒ หมู่คือ หมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๑๑

๔. บ้านผักบุง หมู่ที่ ๒,๔,๘

ชาวบ้านบ้านผักบุง เดิมอพยพมาจากบ้านนาเมือง แขวงสุวรรณเขต ประเทศลาว เมื่อประมาณ ๒๐๐-๓๐๐ ปี โดยมีนายไกรสร ชาวดร พ่อเฒ่าทิดทัด พ่อเฒ่ามอน และพ่อตู้ไฟโร เป็นผู้นำทั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อมาจับจองที่ดินทำกิน ประกอบกับเกิดสงครามจึงอพยพมา

ในอดีตบ้านผักบุงมีหนองน้ำขนาดใหญ่ เรียกว่า “หนองผักบุง” และมีผักบุงขึ้นอย่างหนาแน่น ด้วยเหตุผลนี้ชาวบ้านจึงได้ตั้งชื่อว่า “บ้านผักบุง”

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลกลางใหญ่ จำนวน ๔ นามเรียกขาน จาก ๑๑ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๒ นามเรียกขาน และตั้งชื่อตามอื่นๆอีก ๒ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตารางสรุป ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิลำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลกลางใหญ่

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์ และ สภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์ ของชุมชน	ตำนานหรือ นิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านกลางใหญ่	๑,๕,๙,๑๐				√	
๒. บ้านนาสีดา	๓,๓'				√	
๓. บ้านโนนตาแสง	๖,๑๑	√				
๔. บ้านผักบุง	๒,๔,๘	√				
รวม	๑๑	๒			๒	

ตำบลเขื่อนน้ำ

ตำบลเขื่อนน้ำ มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๑๕ หมู่บ้าน

๑. บ้านเขื่อนน้ำ หมู่ที่ ๑

ผู้ก่อตั้งบ้านเขื่อนน้ำ คือ นายพา ไหมทรานามสกุล ได้อพยพมาจากเมืองหนองคาย และในพื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์มีต้นเขื่อนน้ำชุกชุม มีลำห้วยขึ้นลาด ห้วยอีต่าง ห้วยเชียง ห้วยนาง และหนองปลาชิว จึงได้ยึดบริเวณนี้ตั้งเป็นหมู่บ้าน เมื่อปี พ.ศ.๒๔๐๐ และเมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๗ ได้ยกฐานะขึ้นเป็นตำบล

๒. บ้านหลุมข้าว หมู่ที่ ๒

เมื่อประมาณ ปี พ.ศ.๒๔๕๐ ได้มีชาวบ้านอพยพมาจาก จังหวัดอุบลราชธานี คือ ครอบครัว นายอ้น มูลหาร และครอบครัวนายช้อย บุญสะอาด ไหมทรานามา โดยทั้ง ๒ ครอบครัว ได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านท่อน แต่ก่อนหน้าก็มีผู้คนมาอาศัยอยู่ที่บ้านท่อนอยู่ก่อนแล้ว และปัจจุบันคือพื้นที่บ้านหนองแก

ต่อมา มีชาวบ้านได้ออกไปตักน้ำเพื่อนำมาดื่มได้พบลิง ๑ ตัว จึงได้มาเล่าให้ฟัง เมื่อชาวบ้านได้ยินเช่นนั้นจึงได้ไล่ล่าลิงตัวนั้น ปรากฏว่าได้ลิงตัวนั้นมาทำอาหารกินและได้นำมาแจกจ่ายคนหมู่บ้านกิน ไม่นานจากนั้น ๑ สัปดาห์ ผู้คนที่ได้กินลิงตัวนั้นก็ล้มตายเป็นจำนวนถึง ๒๓ คน โดยไม่ทราบสาเหตุ

เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ได้มีโจรผู้ร้ายมากมายขโมยข้าวของชาวบ้านทำให้ชาวบ้านต้องขุดอุโมงค์เพื่อเก็บข้าว เสบียงต่าง ๆ หลังจากที่สงครามสงบลง เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๗ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหลุมข้าว” เป็นต้นมา

๓. บ้านเทื่อม หมู่ที่ ๓,๑๑,๑๒,๑๓

บ้านเทื่อม ก่อตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๔๐๖ ประมาณ ๑๐๐ กว่าปี มาแล้ว เดิมพื้นที่เป็นป่าละเมาะ มีต้นไม้หลากหลายชนิดขึ้นหนาแน่น กลุ่มคนที่มาสร้างบ้านเรือนเป็นกลุ่มแรกคือ พ่อเหม็น พ่อเชียงบุด พ่ออ่อม พ่อลิ้มมา พ่อสอน และพ่อเชียงแอน โดยการอพยพมาจากบ้านพรานเหมือน บ้านคูบ้านสร้างแป้นและเมืองยศสุนทร จังหวัดยโสธร มาสมทบ

จากที่ได้อาศัยทำมาหากินได้ ๒ ปี จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านโนนทัน จากนั้นได้มีโหรทำนายว่า บ้านโนนทันจะเป็นหมู่บ้านร้าง และต่อมาได้ตั้งชื่อหมู่บ้านเป็น “บ้านเทื่อม”

ในอดีตบ้านเทื่อมตั้งอยู่ริมน้ำสวย และยังมีตลิ่งเป็นถ้ำใกล้บ้านมีปลาชุกชุม จึงเรียกชื่อตามถ้ำดังกล่าว แต่ปัจจุบัน ลำห้วย ปลา จะใช้ได้หมดไปแล้ว

๔. บ้านโนนสะอาด หมู่ที่ ๔, ๑๕

ในอดีตได้มีกองทัพจำนวน ๓ กอง คือ กองทัพหลวง กองทัพหนองทัพไทย กองทัพจากบ้านกล้วย ได้มาตั้งทัพอยู่ที่บริเวณนี้ จากนั้นก็ได้มีผู้คนอพยพมาจากบ้านเชียงเพ็ง อำเภอภูซำบ นำโดยนายเพิ่ม ต้นคำฮัก เป็นหัวหน้า ครั้งนั้นมีจำนวนครอบครัว ๗ ครอบครัว ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน และได้มีการขยายออกไปถึง ๑๗ ครอบครัว จึงมีความเห็นตรงกันว่าควรจะต้องตั้งหมู่บ้าน โดยชื่อที่ใช้เมื่อครั้งนั้นใช้ชื่อว่า “บ้านสามขา” ต่อมาปี พ.ศ.๒๔๗๙ ได้เปลี่ยนจาก “บ้านสามขา” เป็น “บ้านโนนสะอาด”

ชื่อบ้านสามขาได้มีกองทัพ จำนวน ๓ กอง มารวมตัวตั้งทัพที่นี่ โดยตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านสามขา” ขึ้น เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๖ และเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๙ ก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านโนนสะอาด” เหตุที่เปลี่ยนมาใช้ชื่อนี้ก็เพราะเมื่อครั้งศึกษาธิการอำเภอบ้านฝื่อ มาตรวจเยี่ยม พบว่าพื้นที่หมู่บ้านมีความสะอาดจึงได้เปลี่ยนมาใช้ชื่อนี้

๕. บ้านโคกกลาน หมู่ที่ ๕

ชาวบ้านโคกกลานเกิดขึ้นด้วยการอพยพมาจากบ้านถ่อน เมื่อราวปี พ.ศ.๒๔๗๐ เนื่องจากเกิดโรคระบาด นำโดยนายอิม นายหยองและพวก

เหตุที่ชื่อว่า “บ้านโคกกลาน” บ้านโคกกลานแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ ส่วนที่ ๑ นั้นมีสภาพพื้นที่เป็นป่าลาน อีกส่วนที่ ๒ คือมีสภาพพื้นที่เป็นป่าลาน ดังนั้นชาวบ้านจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านโคกกลาน เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๕ เป็นต้นมา

๖. บ้านนาสี หมู่ที่ ๖, ๑๔

บ้านนาสี ตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๖ เดิมชื่อ “บ้านสร้างหาแจหรือดงบักกรด” ผู้คนที่เข้ามาตั้งหมู่บ้านมาจาก บ้านเทื่อม บ้านเชียงเพ็ง อำเภอภูซำบ และบ้านหนองแปน อำเภอภูซำบ มีพ่อใหญ่สี พ่อใหญ่สง และคนอื่น ๆ เขามาอยู่อาศัย

จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีผู้ใหญ่บ้านทั้งสิ้น ๗ คน และเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๕ ได้แยกออกมาเป็นหมู่ที่ ๑๔ และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านนาสี” ชื่อบ้านนาสี สันนิษฐานว่า ใช้ชื่อ ที่นาของพ่อสีเป็นชื่อเรียกหมู่บ้าน

๗. บ้านค้อ หมู่ที่ ๗

เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ.๒๔๕๕ เมื่อประมาณ ๙๐ ปี มาแล้วคนกลุ่มแรกที่มาตั้งบ้านค้อ โดยมีผู้นำ ได้แก่ นายสิงห์ ทองกลม ตู้นัน บุญตุ้ และตู้เทียน เกาะแก้ว ด้วยการอพยพมาจากบ้านเทื่อมและบ้านถ่อน ปัจจุบันบ้านถ่อน ปัจจุบันบ้านถ่อนไม่มีแล้ว สาเหตุของการย้ายถิ่นฐานก็เนื่องจากการจับ

จองที่ทำกิน ชื่อ “บ้านค้อ” ตั้งขึ้นตามสภาพพื้นที่บริเวณมีต้นค้อขึ้นอยู่ มากมายทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน ปัจจุบันเกือบจะไม่มีต้นค้อแล้ว

๘. บ้านจิว หมู่ที่ ๘

บ้านจิว แยกออกจากบ้านเขื่อน้ำ เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๐๐ โดยผู้นำในการอพยพ คือ นางจุม ชมหมอม นางคุ่ม พุทธแสง สาเหตุที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานนั้น เพื่อการจับจองที่ทำกินเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๘

ที่มาของชื่อบ้านจิว แต่เดิมทางด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้านมีต้นจิวป่าขนาดใหญ่อยู่ชาวบ้านจึงตั้งชื่อเรียกบ้านว่า “บ้านจิว” แต่ในปัจจุบันต้นจิวเหล่านั้นได้ตายไปหมดแล้ว

๙. บ้านหนองปลาชิว หมู่ที่ ๙

บ้านหนองปลาชิว เดิมชาวบ้านอพยพมาจากบ้านเขื่อน้ำ โดยมีนายบุพผา นายพก นายจันดา แก้วชิน เป็นพี่น้องกัน พี่น้อง ๓ คนนี้ ได้แต่งงานแล้วแยกครอบครัวออกมาอยู่เป็นกลุ่มแรก เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๐ และมีลูกหลานมากมายขยายครอบครัวออกไปเรื่อยๆ จึงตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้าน อย่างเป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๙ ในเขตพื้นที่บ้านหนองปลาชิวมีหนองน้ำขนาดใหญ่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ซึ่งในหนองน้ำแห่งนั้น ส่วนมากแล้วมีปลาจำพวกปลาชิวเป็นจำนวนมาก จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหนองปลาชิว”

๑๐. บ้านหนองแก หมู่ที่ ๑๐

ชาวบ้านหนองแก เดิมอพยพมาจากบ้านถ่อน จากนั้นจึงย้ายมาอยู่บ้านหลุมข้าว และยังสามารถย้ายมาอยู่บ้านหนองแก เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๐ ผู้นำคือ พ่อใหญ่สิม บุตลี พ่อใหญ่ทอง จันขึ้น เหตุที่ต้องย้ายมาจากบ้านถ่อนเพราะที่นั่นข้าวเกิดระบาค

“บ้านหนองแก” เมื่อก่อนมีหนองน้ำขนาดใหญ่ อยู่ทางบริเวณด้านทิศใต้ เรียกว่า หนองแก และอีกฝั่งตรงข้ามของหนองน้ำแห่งนั้นก็ต้นแกขึ้นหนาแน่น จึงเรียกตามนั้นว่า “บ้านหนองแก”

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลเขื่อน้ำ จำนวน ๑๐ นามเรียกขาน จาก ๑๕ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๗ นามเรียกขาน ตั้งชื่อตามประวัติศาสตร์หรือตามความเป็นมาของหมู่บ้าน จำนวน ๑ นามเรียกขาน และตั้งชื่ออื่นๆอีก ๒ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตารางสรุป

ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิลำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลเขื่อนน้ำ

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์ และ สภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์ ของชุมชน	ตำนานหรือ นิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านเขื่อนน้ำ	๑	√				
๒. บ้านเหล่าหลุม ข้าว	๒	√				
๓. บ้านเทือกม	๓,๑๑,๑๒,๑๓				√	
๔. บ้านโนนสะอาด	๔,๑๕				√	
๕. บ้านโคกลาน	๕	√				
๖. บ้านนาสี	๖,๑๔		√			
๗. บ้านค้อ	๗	√				
๘. บ้านจิว	๘	√				
๙. บ้านหนองปลา ชีว	๙	√				
๑๐. บ้านหนองแก	๑๐	√				
รวม	๑๕	๗	๑		๒	

ตำบลโนนทอง

ตำบลโนนทอง มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๑๑ หมู่บ้าน

๑. บ้านคู หมู่ที่ ๑

ชาวบ้านที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่บ้านคู เดิมมี ๓ กลุ่มด้วยกัน ได้แก่กลุ่มจากจังหวัดอุบลราชธานี โดยนำโดยการนำของพระครูศรีทัต และตามด้วยตระกูลพิมมะทา กลุ่มจากประเทศลาว โดยการนำของตระกูลคุณตาเป คุณประเสริฐ และกลุ่มจากจังหวัดยโสธร โดยตระกูลคุณตาแพง นามดี หมู่บ้านคูตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๓๙๔

ที่มาของชื่อบ้านคูแห่งนี้ มาจากในหมู่บ้านมีคูกันน้ำขนาดใหญ่สูงประมาณ ๒ เมตร ซึ่งสันนิษฐานว่า เป็นค่ายทหารเดิม จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านตามคันกันน้ำนั้นว่า “บ้านคู”

๒. บ้านดงสระพังทอง หมู่ที่ ๒

บ้านดงสระพัง เป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาจากบ้านคู เนื่องจากบ้านคูได้ขยายขนาดใหญ่ จึงแยกออกมาเป็นบ้านดงสระพัง โดยมีนายสง กรมแสง เป็นผู้นำตั้งบ้านเรือน เพื่อขยายที่อาศัย และที่ทำกิน ที่มาของชื่อ “บ้านดง” เนื่องจากสมัยก่อนในพื้นที่แถบนั้นเป็นป่าดงที่บมีต้นไม้ขนาดใหญ่หนาแน่น จึงได้เรียกขานชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านดงสระพัง”

๓. บ้านโพน หมู่ที่ ๓

เกิดจากการอพยพของชาวบ้านคู ที่ต้องการจับจองที่ทำกินใหม่ ด้วยเริ่มแรกมีอยู่ ๓ ตระกูลที่ย้ายเข้ามาคือ ๑ ตระกูลแม่ตู้จันทร์ดี เกตุโสภา ตระกูลที่ ๒ คือ ตระกูลแม่ตู้หัส สิงห์คำและตระกูลที่ ๓ คือ ตระกูลของแม่ตู้กอม วงศ์เคน บ้านโพน ได้ชื่อเรียกมาจาก พื้นที่ของหมู่บ้านส่วนมาเป็นเนินสูง “เนินสูง” ชาวบ้านเรียกว่า “โพน” จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านโพน

๔. บ้านโนนแดง หมู่ที่ ๔

ตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๔๓๓ ด้วยครอบครัว ๔ ครอบครัว อพยพมาจากบ้านนาค้ำ แด เขตจังหวัดหนองคาย ผู้นำมาคือนายค้ำ กุลนารักษ์ ในช่วงแรกได้มาอยู่ที่บ้านโพน และได้ทำไร่นา แถบบ้านโนนแดง ในปัจจุบันและเห็นว่าสามารถตั้งเป็นหมู่บ้านได้จึงได้ย้ายที่นั่นไม่เข้ามาที่บ้านโพน สภาพของพื้นที่เป็นที่ราบสูง มีป่าดงดิบจำนวนมาก

ชื่อบ้านโนนแดงมีที่มาจาก ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านเป็นเนินดิน (โพน) ที่มีต้นแดงขนาดใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านโนนแดง”

๕. บ้านโนนตู หมู่ที่ ๕

ชาวบ้านโนนตู ได้อพยพมาจากบ้านหายโคก และบ้านดงหวาย พ่อตู้จ่าเป็นผู้นำ ประมาณ ปี พ.ศ.๒๔๕๐ - ๒๔๖๐ จุดประสงค์ก็เพื่อจับจองที่ทำกินใหม่

ชื่อ “บ้านโนนตู” เรียกตามสภาพของพื้นที่มีต้นประตูขึ้นเป็นจำนวนมาก และพื้นที่เป็นที่ราบสูง (โนน) จึงได้นำมาเรียกเป็นชื่อหมู่บ้าน

๖. บ้านโนนทอง หมู่ที่ ๖

บ้านโนนทองเกิดขึ้นมาจากการอพยพของคนหลาย ๆ หมู่บ้านมารวมกันคือ บ้านโพธิ์ โนนตู และบ้านโนนแดง โดยการนำของนายเชียงคง พรหมทอง ช่วงแรก ๓-๔ ครอบครัว ราว พ.ศ.๒๔๓๐ แต่เดิมบ้านโนนทองชื่อ “บ้านน้อยเชียงคง” สิ่งที่ทำให้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านโนนทอง” นั้น เนื่องด้วยก่อนตั้งหมู่บ้านนั้นได้มีการเปรียบเทียบสภาพพื้นที่ต่าง ๆ ปรากฏว่าพื้นที่นี้มีโนนหรือที่เนินสูง จึงลงความเห็นว่า เป็นโนนที่สวยงามเปรียบดังทอง จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านโนนทอง”

๗. บ้านดอนตาล หมู่ที่ ๗

บ้านดอนตาลเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๕ จากครอบครัว ๕ ครอบครัว ๓๕ คน ด้วยสภาพภูมิประเทศแถบนั้นเป็นป่าดงดิบชื้น และมีสัตว์ป่าเป็นจำนวนมากจึงเกิดความหวาดกลัวว่าตนอาจจะเป็นไข้ป่าตาย และถูกสัตว์ป่าทำร้าย จึงอพยพออกมา ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านดอนตาลปัจจุบันแล้วก็ได้มีผู้คนในแถบใกล้เคียงย้ายเข้ามาอยู่เรื่อย ๆ

ชื่อ “บ้านดอนตาล” มาจากสภาพบริเวณของหมู่บ้านที่มีต้นตาลจำนวนมากและในแถบนั้นต้นตาลก็เป็นต้นไม้ที่มีความสูงที่สุดกว่าไม้อื่นๆ จึงตั้งชื่อว่า “บ้านดอนตาล”

๘. บ้านดงบัง หมู่ที่ ๘

เกิดขึ้นเมื่อราว ๑๐๓ ปีมาแล้ว ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๒ โดยการนำของผู้ใหญ่บ้านจันทร์ โนนทะราช และลูกบ้านอีก ๑๒ ครอบครัว แยกออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มบ้านดอนตาล บ้านนาเตยและบ้านยาง และบ้านเก่า (ปัจจุบันไม่มี) แต่ด้วยบ้านเก่าถูกรบกวนด้วยฝิร้ายมาหลอกหลอน ชาวบ้านจึงได้อพยพมาอยู่ที่วังบง แต่ก็อยู่ได้ไม่นานเพราะสภาพของพื้นที่มีความแห้งแล้ง ไม่สามารถประกอบอาชีพหรือทำการเพาะปลูกได้จึงย้ายกลับไปยัง ๓ หมู่บ้านดังกล่าว

สภาพแวดล้อมโดยรอบของบ้านดงบัง หมากรมาจากด้านนอกหรือนอกเขตหมู่บ้านเข้ามาแล้วจะพบว่า มีสภาพของป่าที่ปิดบังทางเข้าออกของหมู่บ้านไว้ ไม่สามารถมองเห็นทางเข้าออกและสภาพของหมู่บ้านได้ ชาวบ้านจึงได้เรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่า “บ้านดงบัง”

๙. บ้านนาไฮ หมู่ที่ ๙

บ้านนาไฮ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๓๔๖ ประชาชนและผู้นำตั้งถิ่นฐานอพยพมาจากอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี สาเหตุที่ต้องอพยพมาก็เนื่องจากต้องการทำมาหากินเป็นของตนเอง บ้านนาไฮ มีที่ของชื่อนี้คือ ทางทิศเหนือของหมู่บ้านมีต้นไฮขนาดใหญ่ขึ้นอยู่(ด้านข้างโรงเรียนบ้านนาไฮปัจจุบัน) ชาวบ้านจึงยึดเอาสิ่งนี้เป็นการตั้งชื่อให้กับหมู่บ้านว่า “บ้านนาไฮ”

๑๐. บ้านนาเตย หมู่ที่ ๑๐

ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๖ มีนายจีน เหตุเกิด นายอ่วม และนายสาย เข้ามาทำการล่าสัตว์และได้พบว่าพื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งด้านป่าไม้ และสัตว์หลากหลายชนิด จึงได้เข้ามาถางพงเพื่อทำการเพาะปลูก แต่เดิมอยู่ที่บ้านยาง ในช่วงแรกที่เข้ามาทำการเพาะปลูกได้เดินทางไปกลับระหว่างบ้านและไร่ แต่ด้วยการที่ต้องใช้เวลาเดินทางกว่า ๑ วันเต็มๆ ในการเดินทางจึงคิดย้ายมาอยู่ที่นั่นเลย แต่ด้วยเมื่อเข้าไปอยู่ได้ไม่นานก็เกิดเป็นไข้มาลาเรียเกิดการล้มตายจำนวนมากจึงย้ายกลับ แต่แล้วด้วยความตัดสินใจในด้านความอุดมสมบูรณ์ได้มีการกลับมาทำไร่ตามเดิม และเกิดการตั้งบ้านเรือนขึ้นมีผู้คนตามมามากมายเกิดเป็นหมู่บ้านใหม่ขึ้นมา

ทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้านมีหนองน้ำเรียกว่า “หนองคันคู” รอบ ๆ หนองมีต้นเตยขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านนาเตย”

๑๑. บ้านโนนหวาย หมู่ที่ ๑๑

บ้านโนนหวายก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๔ หรือเมื่อประมาณ ๒๐ ปีมาแล้ว แยกออกมาจากบ้านโนนทอง กลุ่มแรกที่ตั้งหมู่บ้านคือ พ่อตุ้เลิศ พ่อตุ้ทองจันทร์ และคนอื่น ๆ

ที่มาของชื่อบ้านโนนทองนั้น เกิดจากพื้นที่ที่ตั้งหมู่บ้านนั้นมีต้นหวายขึ้นเป็นจำนวนมาก พร้อมกับสภาพของพื้นดินเป็นเนินเล็ก ๆ หรือโนน จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านโนนหวาย”

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลโนนทอง จำนวน ๑๑ นามเรียกขาน จาก ๑๑ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๑๑ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตารางสรุป

ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิลำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลโนนทอง

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์หรือชื่อของชุมชน	ตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านคู	๑	√				
๒. บ้านดงสระพังทอง	๒	√				
๓. บ้านโพน	๓	√				
๔. บ้านโนนแดง	๔	√				
๕. บ้านโนนดู่	๕	√				
๖. บ้านดอนตาล	๖	√				
๗. บ้านดอนตาล	๗	√				
๘. บ้านดงบัง	๘	√				
๙. บ้านนาไฮ	๙	√				
๑๐. บ้านนาเตย	๑๐	√				
๑๑. บ้านโนนหวาย	๑๑	√				
รวม	๑๑	๑๑				

ตำบลหนองแวง

ตำบลหนองแวง มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๙ หมู่บ้าน

๑. บ้านหนองแวงน้อย

บ้านหนองแวงน้อย เกิดขึ้นมาจากการอพยพของผู้คนจากหลายที่ เช่น จากบ้านผือ บ้านเหล่าครา บ้านเท่อเล่อ แต่ไม่ทราบว่าจะเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.ใด ในช่วงแรกทำการสร้างบ้านเรือนอยู่ที่บ้านหนองแวงก่อน ต่อมาก็ได้มีการขยายออกเป็นหมู่บ้านใหม่เกิดขึ้น

ที่มาของชื่อ “บ้านหนองแวงน้อย” ไม่ช่วงแรกที่แยกออกมาตั้งบ้านใหม่นั้น ยังคงมีจำนวนหลังคาเรือนอยู่ไม่มากจึงได้ตั้งชื่อบ้านใหม่โดยอิงชื่อเดิม คือ “บ้านหนองแวงน้อย”

๒. บ้านสันติสุข หมู่ที่ ๒

บ้านสันติสุข เกิดมาจากการแยกตัวมาจากบ้านหนองแวง เนื่องจากเกิดความหนาแน่นของที่อยู่อาศัย และความต้องการที่ทำกินของประชาชนจึงได้แยกออกมาตั้งบ้านใหม่ โดยการนำของพ่อตู้ไสว พ่อตู้ปน ตู้เชียร และตู้ล้วน เมื่อครั้งปี พ.ศ.๒๕๐๐ ชื่อ “บ้านสันติสุข” ตั้งขึ้นมาจากการรวมตัวประชุมกันของชาวบ้านที่ลงความเห็นกันว่า จะใช้ชื่อหมู่บ้าน “บ้านสันติสุข” เพื่อความเป็นศิริมงคล

๓. บ้านคำบอนเวียงชัย หมู่ที่ ๓

ชาวบ้านคำบอนเวียงชัย อพยพมาจากบ้านเหล่าคราม เมื่อราวปี พ.ศ.๒๕๑๒ โดยนายจรทองประทัด พ่อตู้ทอง และพวก บางส่วนมาจากอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามและอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี เมื่อเริ่มมีผู้คนมารทำการตั้งถิ่นฐานกันมากขึ้นจึงได้ตั้งชื่อเป็นหมู่บ้าน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ สาเหตุที่ทำการย้ายถิ่นฐานมาเนื่องจากต้องการจับจองที่ทำกินเพื่อทำการเกษตร

ที่มาของชื่อ “บ้านคำบอนเวียงชัย” สันนิษฐานว่า คำว่า “คำบอน” ได้มาจากการที่หมู่บ้านมีหนองน้ำชื่อคำบอน และคำว่า “เวียง” มาจากชื่อของลูกสาวผู้ตั้งหมู่บ้าน จึงนำคำเหล่านี้มารวมกันเป็น “บ้านคำบอนเวียงชัย”

๔. บ้านแหลมทองพัฒนา หมู่ที่ ๔

บ้านแหลมทองพัฒนา ได้อพยพมาจากบ้านหนองแวง เมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๕๑๘ ด้วยชาวบ้านหนองแวงได้มาอาศัยพื้นที่แถบนั้นในการทำไร่ และบริเวณที่ทำมาหากินกับบ้านอยู่ห่างกันเป็นระยะทาง ๓-๔ กิโลเมตร จึงได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่กับไร่นา เกิดเป็นหมู่บ้านใหม่ขึ้นมา ผู้นำคือ นายหัด เกศสร และนายแหล่ พรหมภักดี ชื่อ “บ้านแหลมทองพัฒนา” มาจากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านมีลักษณะเว้าแหลมเข้าไปในป่า เป็นที่ราบสูง ในช่วงแรกจึงตั้งชื่อว่า “บ้านโคกแหลม” ชาวบ้านเห็นว่าเป็นชื่อที่ไม่ไพเราะจึงเกิดการประชุมตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ คือ การเอาคำว่า “แหลมทอง” กับคำว่า “พัฒนา” มารวมกัน คำว่าพัฒนาได้มาจากในช่วงนั้นมีธารอุปโภคเข้ามาจึงรวมเป็น “บ้านแหลมทองพัฒนา”

๕. บ้านโนนสง่า หมู่ที่ ๕

บ้านโนนสง่า เดิมชื่อ “บ้านโคกน้อย” เหตุที่ต้องชื่อบ้านโคกน้อยก็เนื่องจากมาจากในช่วงแรกยังมีผู้คนเข้าไปอาศัยในพื้นที่บริเวณนี้ไม่มากนักจึงเรียกว่าบ้านโคกน้อย ผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ย้ายออกมาจากบ้านเท่อเล่อ เนื่องจากที่บ้านเท่อเล่อเกิดความคับแคบในการสร้างบ้านเรือน ซึ่งผู้นำคือผู้ใหญ่บ้านเท่อเล่อนายพัน อินกอง เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๑ และเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๐ ก็ได้ตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านใหม่คือ “บ้านโนนสง่า”

ที่มาของชื่อ “บ้านโนนสง่า” คือ ส่วนหนึ่งเพื่อต้องการให้คล้องจองกับบ้านนางามและสภาพพื้นที่ของบ้านโนนสง่าพื้นที่เนินสูงเด่นเป็นสง่าอยู่จึงเรียกชื่อของหมู่บ้านว่า “บ้านโนนสง่า”

๖. บ้านเท่อเล่อ หมู่ที่ ๖

บ้านเท่อเล่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ ปี พ.ศ.๒๔๑๐ โดยครอบครัวของนายอ้วน พรชัย เดิมเป็นชาวจังหวัดหนองคายได้มาพบสถานที่แห่งนี้ซึ่งมักลักษณะสภาพพื้นที่ทั้งที่สูงและราบ โดยพื้นที่สูงเป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน และที่ราบเป็นพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกซึ่งล้อมรอบหมู่บ้านอยู่ และเมื่อมองมาในระยะไกลจะมองเห็นหมู่บ้านได้ชัดเจน

ที่มาของชื่อหมู่บ้านคือมาจากหมู่บ้านอยู่พื้นที่สูงประกอปกกับมีที่นาล้อมรอบจึงทำให้มองเห็นหมู่บ้านได้อย่างชัดเจน จึงเรียกว่า “บ้านเท่อเล่อ”

๗. บ้านนางาม หมู่ที่ ๗,๘

บ้านนางาม สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๓๕๐ หรือประมาณ ๑๙๕ ปี มาแล้ว โดยการนำของขุนพรม เนตรโสม และหมื่นสีพรม สารทอง ในช่วงแรกอยู่ที่เขต อำเภอชุมแพ ต่อมาย้ายมาที่ อำเภอหนองบัวลำภู และมาตั้งรกรากฐานที่แน่นอนที่เขตบ้านนางามปัจจุบัน และส่วนหนึ่งอพยพมาจากจังหวัดเลย

ที่มาของชื่อ “บ้านนางาม” ได้มาจากการที่สภาพดินในแถบนั้นมีความอุดมสมบูรณ์มากทำให้ได้ผลผลิตจากการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก ซึ่งการเพาะปลูกส่วนใหญ่คือการทำนาจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านนางาม”

๘. บ้านหนองแวง หมู่ที่ ๘

บ้านหนองแวง อพยพมาจากเมืองปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา และบ้านน้ำซ้อย อำเภอภูมภวาปี เมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๕๐๐ โดยครั้งแรกอพยพมาเพียง ๘ ครอบครัว นำโดยพ่อตู้ลอง ศรีนาเมือง แม่ตู้กายและพวก สาเหตุที่ทำการย้ายถิ่นฐานก็เพราะต้องการจับจองที่ทำกินใหม่เนื่องจากที่ดินนั้นเกิดความแห้งแล้งไม่สามารถเพาะปลูกได้

ที่มาของชื่อ “บ้านหนองแวง” ได้มาจาก ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านมีหนองแวงอยู่และมี
ต้นแวงขึ้นอย่างหนาแน่นจึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านตามนั้น

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลหนองแวง จำนวน ๘ นามเรียกขาน
จาก ๙ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๖
นามเรียก และมีหมู่บ้านหนึ่งที่เรียกตามสภาพแวดล้อม และเรียกตามประวัติของชุมชน จำนวน ๑ นาม
เรียก คือ บ้านคำบอน เวียงชัย และเรียกชื่อตามอื่นๆ อีก ๒ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตาราง
สรุป

ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิลำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลหนองแวง

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์ และ สภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์ ของชุมชน	ตำนานหรือ นิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านหนองแวงน้อย	๑				√	
๒. บ้านสันติสุข	๒				√	
๓. บ้านคำบอนเวียงชัย	๓	√	√			
๔. บ้านแหลมทองพัฒนา	๔	√				
๕. บ้านโนนสง่า	๕	√				
๖. บ้านเท่อเล่อ	๖	√				
๗. บ้านนางาม	๗,๘	√				
๘. บ้านหนองแวง	๘	√				
รวม	๙	๖	๑		๒	

ตำบลบ้านฝื่อ

ตำบลบ้านฝื่อ มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๑๓ หมู่บ้าน

๑. บ้านหัวคู หมู่ที่ ๑

บ้านหัวคูเดิมเป็นชาวบ้านพลับที่ย้ายออกมาตั้งบ้านเนื่องจากบ้านพลับคับแคบ ไม่สามารถขยายได้อีก จึงได้หาที่ทางใหม่ในการสร้างบ้านเรือน ซึ่งนำโดยปู่คง พนมรัตน์ ปู่รัตน์ บุรุษภักดีและพรรคพวก เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๒

ชื่อ “บ้านหัวคู” ในช่วงแรกนั้นใช้ชื่อว่า “บ้านโนนคู” แล้วเปลี่ยนมาเป็น “บ้านหัวคู” เหตุที่ใช้ชื่อนี้เพราะว่ามีคูน้ำขนาดใหญ่ หรือที่ปัจจุบันเรียกว่า “หน้าคู”

๒. บ้านถ่อน หมู่ที่ ๒

ที่มาของการตั้งบ้านถ่อน มาจากเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้รับพระลวาทจึงได้กวาดต้อนเอาผู้คนมาด้วย ชนกลุ่มที่กวาดต้อนมานั้นเป็นชาวลาวพวน จากนั้นเมื่อสงครามสงบลงจึงคิดจะกลับประเทศของตนแต่ด้วยเห็นว่าพื้นที่แถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์จึงได้สร้างบ้านเรือนขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๔๓

ความเป็นมาของชื่อ “บ้านถ่อน” มาจากการที่ในพื้นที่หมู่บ้านมีต้นถ่อนขนาดใหญ่(เป็นไม้เนื้อแข็ง) ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านตามนั้น

๓. บ้านฝื่อ หมู่ที่ ๓

ชาวบ้านฝื่อเป็นชาวลาวพวนที่อพยพมาจากเมืองเชียงหวาง ประเทศลาว โดยมีผู้นำได้แก่ เจ้าหน่อแก้ว ท้าวคำหมื่น ท้าวคำแสน ขุนจางวางและหมื่นศรีรัตนเวทย์ เหตุที่อพยพมา เนื่องจากหนีชาวจีนฮั่นแล้วจึงมาทำการตั้งรกรากอยู่ที่บ้านฝื่อ

ที่มาของชื่อบ้านฝื่อ ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีแม่น้ำอยู่และมีดินฝื่อขึ้นอย่างหนาแน่น เมื่อเกิดเหตุมีดีชาวบ้านก็จะทำการลงไปหลบอยู่ที่หนองน้ำโดยมีดินฝื่อเป็นกำบัง ดังนั้นเมื่อบ้านเมืองสงบลงจึงได้เรียกว่า “บ้านฝื่อ”

๔. บ้านพลับ หมู่ที่ ๔

บ้านพลับเป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี โดยเป็นการมาจับจอง ที่ทำกินใหม่ แต่ไม่สามารถจำได้ว่าย้ายเมื่อ พ.ศ.ใด และมีผู้ใดเป็นผู้นำมา

ชื่อของ “บ้านพลับ” มาจากการที่ในสมัยมาตั้งบ้านเรือนนั้นมีตอของต้นพลับอยู่(เป็นไม้เนื้อแข็ง) อยู่กลางหมู่บ้าน จึงนำเอาชื่อของต้นพลับมาตั้งเป็นชื่อของหมู่บ้าน

๕. บ้านภูดิน หมู่ที่ ๕

บ้านภูดิน ส่วนใหญ่อพยพมาจากบ้านแวง แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าทำการอพยพมาเมื่อ พ.ศ.ใด ส่วนสาเหตุการย้าย เนื่องจากความต้องการจับจองที่ทำกินและเห็นพื้นที่แถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์จึงได้ทำการตั้งบ้านเรือนขึ้น ที่มาของชื่อหมู่บ้าน สภาพพื้นที่แถบบ้านภูดินโดยทั่วไปมีสภาพเป็นเนินดินเล็ก ๆ แต่ไม่มีก้อนหินแทรกปนอยู่เลย จึงเรียกว่า “บ้านภูดิน” เป็นชื่อหมู่บ้าน

๖. บ้านแวง หมู่ที่ ๖

บ้านแวง มีการอพยพมาจากบ้านเมืองพาน เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๐๐ มีผู้นำมาคือ นายสีและนายแสน พบพื้นที่นี้โดยบังเอิญเกิดจากการล่าสัตว์แล้วพบว่าพื้นที่แถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ราบสม่ำเสมอ จึงได้ทำการอพยพมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนขึ้น และทำการจับจองที่ทำกิน

ชื่อ “บ้านแวง” ไม่ปรากฏที่มาว่าใครเป็นผู้ตั้งและสาเหตุที่ตั้งด้วยเหตุผลใดมิได้มีการระบุไว้

๗. บ้านดง หมู่ที่ ๗

บ้านดงเกิดจากการขยายบ้านเรือน การจับจองที่ทำกินของชาวบ้านบ้านดง แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าใครเป็นผู้นำ และนำมาเมื่อปี พ.ศ.ใด ในประวัติบอกว่ามีนายมี ถิ่นดง เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก

ชื่อ “บ้านดง” ตั้งตามสภาพของหมู่บ้านที่มีสภาพเป็นป่าทึบ (ดง) จากนั้นชาวบ้านจึงได้เรียกว่า “บ้านดง” แต่นั้นมา

๘. บ้านศรีสำราญ หมู่ที่ ๘

บ้านศรีสำราญแต่เดิมเรียกว่า “บ้านโคกไก่อีซ่า” สาเหตุก็เนื่องมาจากสภาพพื้นที่เป็นที่สูงขาดแคลนน้ำในการใช้บริโภคอุปโภค ซึ่งได้เรียกเช่นนั้น ประชาชนที่หมู่บ้านนี้เป็นประชาชนบ้านหัวคู และบ้านผือที่ทำการแยกย้ายออกมาอยู่ เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแต่ก่อนเป็นส่วนหนึ่งของเมืองแต่ปัจจุบันได้ทำการพัฒนาชาวบ้านบ้านศรีสำราญส่วนใหญ่ จึงเป็นกลุ่มของข้าราชการ

ชื่อเดิมของหมู่บ้านชื่อ “บ้านโคกไก่อีซ่า” เกิดจากสภาพพื้นที่สูง ขาดแคลนน้ำ ทางลูกวัง จึงเรียกตามนั้น ต่อมาเปลี่ยนเป็น “บ้านโคก” และปัจจุบันได้เปลี่ยนใหม่ชื่อ “บ้านศรีสำราญ”

๙. บ้านโนนวาริ หมู่ที่ ๙

บ้านโนนวารีเป็นการแยกออกมาจากบ้านดงและบ้านแวง เมื่อราวปี พ.ศ.๒๕๑๗ สาเหตุ
ที่ทำการแยกออกมาของผู้คนก็เพื่อจับจองที่ทำกินใหม่

ที่มาของชื่อหมู่บ้าน ตั้งโดยพระอาจารย์เสมอ วัดสุทธิมงคลคาราม โดยตั้งขึ้นจาก
สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านที่มีน้ำใช้อย่างพอเพียง จึงได้ตั้งว่า “บ้านโนนวารี”

๑๐. บ้านศรีสะอาด หมู่ที่ ๑๐

บ้านศรีสะอาด แต่เดิมเป็นส่วนหนึ่งของบ้านหัวคู แต่ด้วยที่มีพื้นที่เขตการปกครองที่ใหญ่
เกินไป จึงทำการแยกหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒ ในครั้งนั้นผู้นำในการขอแยกหมู่บ้านประกอบด้วย
นายวรจิต ศรีกุลจิต นายสะอาด หัตถถกร และนายปิ่น โมรีวรรณ

ที่มาของชื่อหมู่บ้านนั้น ได้ตั้งตามชื่อวัด ศรีสะอาด ซึ่งเป็นวัดที่ชาวบ้านเคารพบูชา

๑๑. บ้านภูทอง หมู่ที่ ๑๑

บ้านภูทองเป็นการแยกออกมาขยายบ้านเมืองของชาวภูดิน เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ.
๒๕๓๒ เนื่องจากมีบ้านเรือนอาศัยอยู่หนาแน่น จึงทำการออกมาตั้งบ้านใหม่

ชื่อ “บ้านภูดิน” เป็นการตั้งชื่อตามชื่อของวัดป่าภูทอง ที่อยู่ในเขตหมู่บ้านปัจจุบัน

๑๒. บ้านถ่อนใหม่ หมู่ที่ ๑๒

บ้านถ่อนใหม่ แยกหมู่บ้านออกมาจากบ้านถ่อน เนื่องจากว่าเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ประกอบ
กับการเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้มีความเป็นอยู่หนาแน่นจึงได้แยกออกไป เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม
พ.ศ.๒๕๓๔ จึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านถ่อนใหม่”

๑๓. บ้านดงสำราญ หมู่ที่ ๑๓

บ้านดงสำราญ เป็นการสร้างหมู่บ้านที่ประชาชนย้ายมาจากบ้านดง เหตุที่แยกออกมาก็เพื่อ
ต้องการที่ทำมาหากินและปลูกสร้างบ้านเรือน เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๔ โดยตั้งทางทิศเหนือของ
บ้านดง มีนายขุน พันธุ์ชัย เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก

ชื่อบ้านดงสำราญ เป็นการใช้ชื่อ “บ้านดง” และการใช้คำว่า “สำราญ” เพราะต้องการให้เป็น
หมู่บ้านที่มีแต่ความสุข นำมาประกอบเป็น “บ้านดงสำราญ”

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลผือ จำนวน ๑๓ นามเรียกขาน จาก ๑๓
หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๙ นามเรียก
ขาน และตั้งชื่อตามอื่นๆ อีกจำนวน ๔ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตารางสรุป
ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิลำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลบ้านผือ

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์ ของชุมชน	ตำนานหรือ นิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านหัวคู	๑	√				
๒. บ้านถ่อน	๒	√				
๓. บ้านฝื่อ	๓	√				
๔. บ้านพลับ	๔	√				
๕. บ้านภูดิน	๕	√				
๖. บ้านแวง	๖				√	
๗. บ้านดง	๗	√				
๘. บ้านศรีสำราญ	๘	√				
๙. บ้านโนนวาริ	๙				√	
๑๐. บ้านศรีสะอาด	๑๐	√				
๑๑. บ้านภูทอง	๑๑	√				
๑๒. บ้านถ่อนใหม่	๑๒				√	
๑๓. บ้านดงสำราญ	๑๓				√	
รวม	๑๓	๙			๔	

ตำบลข้าวสาร

ตำบลข้าวสาร มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๑๐ หมู่บ้าน

๑. บ้านเม็ก หมู่ที่ ๑,๗

บ้านเม็ก ตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๔๑๐ โดยพ่อใหญ่เต๋อย อพยพมาจากบ้านหมี่ จังหวัด นครราชสีมา มาพร้อมครอบครัวประมาณ ๑๐ คน ด้วยความตั้งใจที่จะไปตั้งรกรากที่ประเทศลาว แต่แล้วก็ต้องเปลี่ยนใจ เมื่อได้มาพบบ่อน้ำตื้นสองบ่อ ซึ่งมีน้ำตื้นขึ้นมาตลอดเวลา ประกอบกับสภาพ พื้นที่เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก จึงได้ตัดสินใจตั้งรกราก ณ ที่ตรงนั้น

สาเหตุของการตั้งชื่อบ้านว่า “บ้านเม็ก” เนื่องจากสมัยก่อน มีต้นเม็กขนาดใหญ่ขึ้นอยู่ทางทิศ ตะวันตกของหมู่บ้าน มีขนาดรอบโคนต้น ๔ เมตร ดังนั้นชาวบ้านจึงได้นำมาใช้ตั้งชื่อหมู่บ้าน ว่า “บ้านเม็ก” ตั้งแต่บัดนั้นมา

๒. บ้านดอนขวาง หมู่ที่ ๒

ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๐ โดยนายชื่น ทুমสงคราม ได้อพยพครอบครัวและญาติพี่น้องออกจากบ้านเม็ก ไปก่อตั้งบ้านเรือนใหม่เป็นที่ดอน ห่างจากบ้านเม็กประมาณ ๑ กิโลเมตร และได้ขอแยกบ้านตั้งเป็น “บ้านดอนขวาง” เหตุที่ทำการย้ายออกมาเพื่อดูแลไรนา

ที่มาของชื่อบ้าน “บ้านดอนขวาง” มาจากพื้นที่แถบนั้นเป็นที่ดอน และอยู่ระหว่างกลางขวางตามแนวหมู่บ้านเม็ก และบ้านเหล่าตามจึงได้ตั้งชื่อว่า “บ้านดอนขวาง”

๓. บ้านกุดเซ็ง หมู่ที่ ๓

บ้านกุดเซ็ง ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๓๐ โดยได้แยกออกมาจากบ้านข้าวสาร โดยมีนายพรมสวน และขุนพิทักษ์ เป็นผู้ก่อตั้ง อาณาเขตบ้านข้าวสาร และบ้านกุดเซ็งมีพื้นที่ติดกัน โดยในการตั้งบ้านเรือนนั้นได้ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของ “กุดเซ็ง” เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ สาเหตุที่ต้องย้ายมานั้นก็เพื่อต้องการจับจองที่ทำกิน

ชื่อ “บ้านกุดเซ็ง” มาจากการที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้กับหนองน้ำกุดเซ็ง จึงได้นำชื่อมาตั้งเป็นชื่อของหมู่บ้าน

๔. บ้านข้าวสาร หมู่ที่ ๔,๑๐

ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๐๐ โดยปู่โครตและย่าพระสี เป็นผู้ก่อตั้ง อพยพมาจากบ้านดงเก่า จังหวัดยโสธร ในช่วงแรกตั้งหมู่บ้านใกล้ลำห้วยยาว ตั้งชื่อว่า “บ้านทุ่งใหญ่” แต่เกิดโรคระบาดมีผู้คนล้มตายมากจึงย้ายมาอยู่บ้านข้าวสาร ซึ่งพบว่ามีน้ำบ้าน (น้ำผุดขึ้นมา) และไหลอยู่ตลอดปี

เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๒ ได้แยกหมู่บ้านออกมาเป็น “บ้านข้าวสาร” หมู่ที่ ๑๐ โดยนายสงคราม เสนาชัย นายกันหา กุลราช และนายจำปา วันอ่อน ที่มาของชื่อบ้านข้าวสาร ในช่วงแรกตั้งใช้ชื่อว่า “บ้านข้าวสารน้ำบุน” เพราะน้ำผุดขึ้นมานั้นมีเม็ดก่อนหินลอยขึ้นมาด้วยมองดูคล้ายเม็ดข้าวสาร ต่อมาได้ตัดคำว่า “น้ำบุน” ออกเหลือเพียง “บ้านข้าวสาร”

๕. บ้านหินตั้ง หมู่ที่ ๕

ตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๐ โดยนายขาว จันทะวงษ์ กับนายเคน ผิวแก้ว อพยพมาจากจังหวัดเลย และกลุ่มของหลวงวิชา หลวงวิชัย กลุ่มของนายขาวเข้ามาอยู่ก่อนตามด้วยกลุ่มของหลวงวิชา หลังจากนั้นจึงได้ตั้งหมู่บ้านขึ้น เพราะเห็นหินเหมือนในเสมาสมัยโบราณตั้งอยู่ และในพื้นที่รอบ ๆ ก็เป็นที่ราบเหมาะสำหรับทำการเกษตรจึงได้เลือกเป็นที่ตั้งหมู่บ้าน

ที่มาของชื่อ “บ้านหินตั้ง” มาจาก ในเขตหมู่บ้านมีใบเสมาหินตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก

๖. บ้านดอนหอ หมู่ที่ ๖

เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๕ ได้มีราษฎรมาตั้งบ้านเรือน โดยมีนายหวด ไชยเจริญ เป็นผู้นำมาในช่วงแรกมาเพียง ๔ ครอบครัว และหลังจากนั้นก็ให้มีชาวบ้านจากบ้านเม็กอพยพตามมาเพราะเห็นว่า

พื้นที่แถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องของน้ำ ผลผลิตทางการเกษตรได้ผลดี แต่เดิมบ้านดอนหอยเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเม็ก แต่ด้วยพื้นที่อาณาเขตของหมู่บ้านมีขนาดใหญ่ ได้ทำการขอแยกออกมาเป็นบ้านดอนหอยปัจจุบัน

ที่มาของชื่อ “บ้านดอนหอย” เรียกตามพื้นที่ของหมู่บ้านที่เป็นที่ดอนและมี “หอบ้าน” อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านนำมาประกอบเป็น “บ้านดอนหอย”

๗. บ้านโคกกลาง หมู่ที่ ๘

ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๕ อพยพมาจากบ้านหินตั้ง สาเหตุที่ย้ายมาเพื่อต้องการเข้ามาดูแลพื้นที่ทำกินที่ตนได้จับจองทำการเพาะปลูกไว้ ผู้ที่นำคือ นายดาว เพ็ญพิมาย นายหล่อ รังนา และนายเลี้ยว รังนา เป็นผู้แยกออกมาอยู่ก่อน

ที่มาของชื่อหมู่บ้าน เพราะสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นดอน จึงเรียกว่า “บ้านโคกกลาง”

๘. บ้านทรายทอง หมู่ที่ ๙

ตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๐ อพยพมาจากบ้านกุดเซ็ง และบ้านข้าวสาร นายเกา ผาสุก นายหวา คนบุญ และนายบุญร่วม เมาวงษ์ เป็นผู้เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน ในช่วงแรกยังไม่ได้ตั้งชื่อหมู่บ้าน เพียงแต่เข้ามาทำมาหากินอาศัยอยู่เท่านั้น แต่เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๖ จึงได้ตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้นโดยใช้ชื่อว่า “บ้านทรายทอง”

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลข้าวสาร จำนวน ๘ นามเรียกขาน จาก ๑๐ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๘ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตารางสรุป

ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิลำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลข้าวสาร

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์หรือชุมชน	ตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านเม็ก	๑,๗	√				
๒. บ้านดอนขวาง	๒	√				
๓. บ้านกุดเซ็ง	๓	√				
๔. บ้านข้าวสาร	๔,๑๐	√				
๕. บ้านหินตั้ง	๕	√				
๖. บ้านดอนหอย	๖	√				
๗. บ้านโคกกลาง	๘	√				
๘. บ้านทรายทอง	๙	√				
รวม	๑๐	๘				

ตำบลคำบง

ตำบลคำบง มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๙ หมู่บ้าน

๑. บ้านคำบง หมู่ที่ ๑

ชาวบ้านคำบง อพยพมาจากอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยในช่วงแรกย้ายมาเพียง ๘ ครอบครัว นำโดยนายมี พลวิสุทธิ นายชู เจริญศรี นายมา ทินโนรส แลละพวก ในช่วงแรกที่ย้ายมาอยู่ที่บ้านดงยาง อำเภอหนองหาน ปัจจุบัน แต่เดิมาก็โยกย้ายอพยพมาเรื่อยจนถึงบ้านคำบงปัจจุบัน สาเหตุที่ย้ายมาก็เพื่อจับจองที่ทำกิน แต่ก่อนพื้นที่ส่วนบ้านคำบงนั้นเป็นเขตซ้ออมรบ ต่อมาได้ยกเลิกแล้วจัดสรรให้เป็นที่อยู่อาศัย คนละ ๒ งาน

ที่มาของชื่อ “บ้านคำบง” ในช่วงแรกที่ตั้งหมู่บ้านนั้นใช้ชื่อว่า “บ้านนิคมคำบง” ที่ตั้งชื่อเช่นนี้ก็เพราะว่าทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้านมีลำห้วยไหลผ่าน ชื่อว่า “ห้วยคำบง” เพราะมีดินไผ่บงขึ้นอยู่มากมายหนาแน่น

๒. บ้านเจริญสุข หมู่ที่ ๒

บ้านเจริญสุข อพยพมาจากบ้านคำบง โดยในเบื้องต้นย้ายออกมาเพียง ครอบครัวของ นายสี มาตย์วิเศษ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ จากนั้นไม่นานก็มีผู้คนอพยพออกมาอยู่มากขึ้น

ชื่อของหมู่บ้าน “บ้านเจริญสุข” ได้มาจากการประชุมของชาวบ้าน มีมติให้ตั้งชื่อว่า “บ้านเจริญสุข” เนื่องจากเห็นว่าเป็นนามมงคลนาม จะให้เกิดความเจริญและสงบสุขแก่หมู่บ้าน

๓. บ้านดงหมู หมู่ที่ ๓

ชาวบ้านดงหมู อพยพมาจากบ้านคูแลและบ้านโคกสีแก้ว โดยมีผู้นำมาได้แก่ ตู๋หมื่นศรี ตู๋จันทร์ ตู๋พั้ว ตู๋จอง เพื่อเข้ามาจับจองที่ทำกิน

ที่มาของชื่อหมู่บ้านได้มาจากการที่ในอดีตเมื่อครั้งบ้านดงหมวยังเป็นป่าทึบมีผู้คนมาอาศัยอยู่ไม่มากยังคงมี สัตว์ป่ามากมายโดยเฉพาะหมูป่า ที่เข้ามากินน้ำในหนองน้ำของบ้านดงหมู แล้วก็นอนพักอยู่ตามร่มเงา จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านดงหมู”

๔. บ้านชัยเจริญ หมู่ที่ ๔

บ้านชัยเจริญ ตั้งขึ้นมาจากการรวมตัวของชาวบ้านคู บ้านดงหมู และบ้านเม็ก เดิมชื่อ “บ้านบะกัด้งัว” โดยมีผู้ร่วมตั้งหมู่บ้านได้แก่ ตู๋มั่ง ตู๋สม และตู๋เรียม เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ทั้งนี้เพื่อต้องการดูแลที่ทำกิน

ที่มาของชื่อหมู่บ้าน “บ้านชัยเจริญ” มีความเห็น ๒ ทาง คือ

๑. ตั้งตามชื่อผู้ใหญ่บ้าน คือ นายชัยพร ปกติ ทั้งนี้เนื่องจากชื่อเดิมของหมู่บ้านไม่เป็นมงคล จึงได้ใช้ชื่อต้นของผู้ใหญ่บ้านคือคำว่า “ชัย” ประกอบกับคำว่า “เจริญ” เพื่อหวังว่า ในอนาคตหมู่บ้าน จะเจริญพัฒนาต่อไป

๒. ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านตามนามสกุล “ชัยเจริญ” ของผู้ใหญ่บ้านคนแรก

๕. บ้านนาล้อม หมู่ที่ ๕

ชาวบ้านนาล้อม อพยพมาจากบ้านเม็ก เมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๔๖๐ ประมาณ ๒๐ ครอบครัว ตั้งบ้านเรือนบริเวณโนนป่าหวาน ปัจจุบันคือ บ้านนาล้อม

ชื่อ “บ้านนาล้อม” มาจากครั้งหนึ่งนายอำเภอบ้านฝืด คือ นายถ่าน สุวรรณภูมิ ในสมัยนั้น ได้พบสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นเนินแล้วมีนาล้อมรอบอยู่จึงตั้งชื่อให้ว่า “บ้านนาล้อม”

๖. บ้านนาล้อมน้อย หมู่ที่ ๖

บ้านนาล้อมน้อย เดิมชื่อ “บ้านหนองเม็ก” เป็นการแยกตัวของชาวบ้านที่ต้องการออกมาดูแล ฝัผลทางการเกษตรของตนจึงได้ย้ายออกมา โดยมีนายทองศรี วงศรี และนายเสริม วรศรี เป็นผู้นำ เมื่อราวปี พ.ศ.๒๕๐๓

ที่มาของชื่อ “บ้านนาล้อมน้อย” เนื่องจากชาวบ้านนาล้อมน้อยนั้นเป็นชาวบ้านนาล้อมที่แยก ออกมา

๗. บ้านโนนสมบุรณ์ หมู่ที่ ๗

บ้านโนนสมบุรณ์ เดิมชื่อ “บ้านศรีสมบุรณ์” ชุมชนที่อพยพมาจากบ้านตาลเลียน อำเภอภูคดจับ เมื่อราวปี พ.ศ.๒๕๐๐ โดยย้ายมาครั้งแรก ๑๖ ครอบครัว มีผู้นำมาคือ พ่อศรี นายนัด พละโท นาง บุคตาและนางพั้ว จันทร์ปุม ส่วนสาเหตุที่ย้ายมานั้นก็เนื่องจากการย้ายตามพระอาจารย์สวด เข มิโย เจ้าอาวาสวัดตาลเลียน และหาที่ทำกินใหม่ เนื่องจากที่ตั้งบ้านเดิมนั้นค่อนข้างแห้งแล้ง

ชื่อ “บ้านโนนสมบุรณ์” พระอาจารย์สวด เขมิโย เป็นผู้ตั้งให้ โดยเห็นว่าพื้นที่เป็นที่ราบสูง และสามารถเพาะปลูกพืชพันธุ์ไม้ได้ดี

๘. บ้านคำแหน หมู่ที่ ๘

บริเวณที่ตั้งของบ้านคำแหน เดิมเรียกว่า โคกป่าแก้ว ชาวบ้านอพยพมาจากบ้านยางโกนเมื่อ ราวปี พ.ศ.๒๕๐๘ โดยมีผู้นำได้แก่ พ่ออัด ทะบาล นายบุญมี ภูมิเขตต์ พ่อใหญ่สุก พ่อเซียงน้อย ซึ่งเป็นการย้ายมาเพื่อจับจองที่ทำกิน

ชื่อ “บ้านคำแหน” มีที่มาจากกรณีที่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน จะเป็นบริเวณที่มีน้ำซึมตลอดทั้งปี โดยน้ำที่มีสีคล้ายสนิม ภาษาถิ่นเรียกว่า “คำ” ประกอบกับมีต้นแหน (พีชน้ำ) เกิดขึ้นอย่างหนาแน่น จึงได้รวมได้ว่า “บ้านคำแหน”

๙. บ้านดงเย็นพัฒนา หมู่ที่ ๙

บ้านดงเย็นพัฒนา เดิมชื่อ “ดงกำพร้าว” อพยพมาจากบ้านดงแดง อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยในครั้งแรกย้ายมาเพียง ๒ ครอบครัว คือ นายเพชร ปานเหลือง และนายสิมรี่ เมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๕๐๘ เพื่อมาจับจองที่ทำกิน

ชื่อ “บ้านดงเย็นพัฒนา” นั้น เนื่องจากครั้งหนึ่งมีพระภิกษุสงฆ์บอกกับชาวบ้านว่าชื่อเดิมคือ บ้านดงกำพร้าวไม่มงคล จึงเปลี่ยนเป็น “ดงเย็น” เพราะจะได้อยู่เย็นเป็นสุข

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลคำบาง จำนวน ๙ นามเรียกขาน จาก ๙ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๖ นามเรียกขาน ตั้งจากประวัติศาสตร์ของชุมชน จำนวน ๒ นามเรียกขาน และตั้งตามชื่ออื่นๆ อีก รายละเอียดตามตารางสรุป

ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิลำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลบ้านคำบาง

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์ของชุมชน	ตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านคำบาง	๑	√				
๒. บ้านเจริญสุข	๒				√	
๓. บ้านดงหมู	๓	√				
๔. บ้านชัยเจริญ	๔		√			
๕. บ้านนาล้อม	๕	√				
๖. บ้านนาล้อมน้อย	๖	√				
๗. บ้านโนนสมบูรณ์	๗	√				
๘. บ้านคำแหน	๘	√				
๙. บ้านดงเย็นพัฒนา	๙				√	
รวม	๙	๖	๑		๒	

ตำบลหนองหัวคว

ตำบลหนองหัวคว มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๑๐ หมู่บ้าน

๑. บ้านหนองหัวคู หมู่ที่ ๑,๓,๙

ชาวบ้านหนองหัวคู ส่วนใหญ่อพยพมาจากบ้านหนองแดง และบ้านท่าสังข์ ตำบลสี้อ อำเภอกุมภวาปี เมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๔๙๓ ได้มีผู้นำคือ พ่อใหญ่เตาะ วิเศษศิริ พ่อฮ้วน ลิมจันทร์ พ่อพรอมมา นามสอน พ่อหมี มีบุญและพ่อแพ ชาวข่า โดยมีจุดมุ่งหมายของการอพยพเพื่อจับจองที่ทำกิน ชื่อ “บ้านหนองหัวคู” ได้มาจากชื่อที่ชาวบ้านเรียกพระสงฆ์ “ยาคุ” ซึ่งได้มรดกภาพที่หนองน้ำแห่งนี้ จึงเรียกว่าหนองยาคุ ต่อมาจึงเพี้ยนเป็น “หนองหัวคู”

๒. บ้านสระคุ หมู่ที่ ๒,๗,๘

ชาวบ้านสระคุ อพยพมาจากบ้านหนองแวง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ครั้งแรกอพยพมา ๑๒ ครั้วเรือน นำโดยนายพะละคร เชียงศรี เพื่อจัดหาที่ทำกิน ชื่อของบ้านสระคุ มาจากเรื่องเล่าในหมู่บ้านต่อๆ กันมาว่า มีบ่อน้ำอยู่ใต้ต้นมะขามในวัดสุ่มังคลาราม (วัดประจำหมู่บ้านสระคุ) ในวันขึ้น ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ จะมีคุทองคำ (ถึงทองคำ) ลอยขึ้นมาจากบ่อ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อตามเรื่องเล่าดังกล่าว เป็น “บ้านสระคุ”

๓. บ้านโพธิ์ หมู่ที่ ๔

ชาวบ้านอพยพมาจากบ้านเชียงเพ็ง อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี เมื่อราวปี พ.ศ.๒๔๓๐ ในครั้งนั้นมีการอพยพครอบครัว โดยมีผู้นำได้แก่ ตู้อั้ง ตู้อก ตู้อายวน และตู่คาม เพื่อต้องการจับจองที่ดินทำการเกษตร ชื่อ “บ้านโพธิ์” ได้มาจากมีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ในวัด (วัดฉิมพลีวัน) วัดประจำหมู่บ้านโพธิ์

๔. บ้านยางโกน หมู่ที่ ๕,๑๐

ชาวบ้านยางโกน อพยพมาจากบ้านนาล้อม ตำบลคำบง อำเภอบ้านผือ เมื่อราวประมาณปี พ.ศ.๒๔๘๙ โดยมีผู้นำได้แก่ นายเคน ชมภูวงษ์ พ่อตุลา พ่อตุ้งดี และพ่อตุ้ม เหตุที่ทำการย้ายมาเพื่อต้องการจับจองที่ดินทำกิน ชื่อ “บ้านยางโกน” มาจากทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านมีต้นยางขนาดใหญ่ขึ้นอย่างหนาแน่น บางต้นมีโพรงขนาดใหญ่ ภาษาอีสานเรียกว่า “โกน” จึงได้นำมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน

๕. บ้านกุดเม็ก หมู่ที่ ๖

บ้านกุดเม็ก เดิมชื่อบ้านหนองสองห้อง และบ้านหนองหญ้าม้า อพยพมาจาก บ้านนาพุ ตำบลบ้านขาว อำเภอเมืองอุดรธานี ประมาณปี พ.ศ.๒๔๓๐ เพื่อมาทำการจับจองที่ดินทำกิน นำโดยฮ้อยหลอดและตู่ซ้อย ที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน ด้วยเหตุที่ทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้านมีหนองน้ำ เรียกว่า “กุด”และในหนองน้ำนั้นก็มิดินเม็กอยู่มากมายชาวบ้านจึงเรียกว่า “กุดเม็ก”

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลหัวคู จำนวน ๕ นามเรียกขาน จาก ๑๐ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๓ นามเรียกขาน ตั้งชื่อตามประวัติศาสตร์ของชุมชน จำนวน ๑ นามเรียกขาน และตั้งชื่อตามตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน จำนวน ๑ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตารางสรุป ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิลำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลหนองหัวคู

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์ของชุมชน	ตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านหนองหัวคู	๑,๓,๙		√			
๒. บ้านสะคุ	๒,๓,๘			√		
๓. บ้านโพธิ์	๔	√				
๔. บ้านยางโกน	๕,๑๐	√				
๕. บ้านกุดเม็ก	๖	√				
รวม	๑๐	๓	๑	๑		

ตำบลบ้านค้อ

ตำบลบ้านค้อ มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๖ หมู่บ้าน

๑. บ้านค้อ หมู่ที่ ๑,๖

บ้านค้อ ตั้งเมื่อปีมะโรง พ.ศ.๒๔๓๕ ผู้เริ่มตั้งบ้านค้อ ได้แก่ นายพรหมมา ทองทา นายพันธ์ สิมพันธ์ นายใส มีชัย นายห้อย ดวงเทียน และนายหล้า ชาวค้อ เดิมชนกลุ่มนี้เป็นเชื้อสายชาวพวน อพยพ มาจาก จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครนายก

ที่มาของชื่อ “บ้านค้อ” คือ สภาพทั่วไปของบ้านค้อมีต้นค้อ (ค้อเขียว) ขึ้นอยู่มากมายจึงนำมาใช้ตั้งชื่อหมู่บ้าน

๒. บ้านหนองกอง หมู่ที่ ๒

ชาวบ้านหนองกอง อพยพมาจาก จังหวัดปราจีนบุรี เนื่องจากในครั้งนั้น (ราวสมัยรัชกาลที่ ๓) ได้ถูกทหารไทย (ลาวภาคกลาง)กวาดต้อนมา สำหรับผู้นำกลุ่มได้แก่ พ่อใหญ่สิงห์และพ่อใหญ่พรหม โดยในครั้งแรกมาอยู่เพียง ๒-๓ ครอบครัว

ชื่อ “บ้านหนองกอง” มาจากลำห้วยทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน เรียกว่า ห้วยนาและมีหนองน้ำใหญ่อยู่ใกล้ ๆ เรียกว่า หนองกลองคำ หรือหนองเรือคำ ซึ่งสมัยก่อนมีเรื่องเล่าต่อกันมาว่าเมื่อถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำก็จะมีเสียงดังคล้าย ๆ ตีกลองและมีกลองลอยขึ้นมาเหนือน้ำ จึงนำมาตั้งชื่อหมู่บ้านว่า หนองกลอง ต่อมาก็เพี้ยนเป็น “หนองกอง” แต่ปัจจุบันสภาพหนองน้ำกลายเป็นที่นาหมดแล้ว

๓. บ้านนารายณ์ หมู่ที่ ๓,๕

ชาวบ้านนารายณ์ อพยพมาจากบ้านโนนทัน จังหวัดหนองบัวลำภู โดยในครั้งแรกมาอยู่ที่บ้านหนองกองก่อนแล้วจึงโยกย้ายมาอยู่บ้านนารายณ์เพื่อจับจองที่ทำกิน ผู้นำคือ “ขุนลำนารายณ์” แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นชื่อหรือนามสกุล ที่มาของชื่อหมู่บ้าน “บ้านนารายณ์” มาจากการใช้ชื่อของผู้นำมาคือ “ขุนนารายณ์” แต่ตัดคำเหลือเพียง “บ้านนารายณ์”

๔. บ้านนาคุณ หมู่ที่ ๔

ชาวบ้านนาคุณ อพยพมาจากจังหวัดลพบุรี และประเทศลาว โดยมาพร้อมกับพวกชาวบ้านฝือและชาวบ้านปลับ เนื่องจากเกิดสงครามและโรคระบาด

ชื่อเดิมของหมู่บ้านคือ “บ้านเหล่าบักแก้ว” เนื่องจากมีคนชื่อแก้วมาตายที่นี่ได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่ ใช้ชื่อว่า “บ้านนาคุณ” เพราะที่นาแถบนี้ให้ผลผลิตได้ดี

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลบ้านค้อ จำนวน ๔ นามเรียกขาน จาก ๖ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๒ นามเรียกขาน ตั้งชื่อตามประวัติศาสตร์ของชุมชน จำนวน ๑ นามเรียกขาน และตั้งชื่อตามตามอื่นๆ จำนวน ๑ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตารางสรุป

ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิคำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลบ้านค้อ

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์ของชุมชน	ตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านค้อ	๑,๖	√				
๒. บ้านหนองกอง	๒	√				
๓. บ้านนารายณ์	๓,๕		√			
๔. บ้านนาคุณ	๔				√	
รวม	๖	๒	๑		๑	

ตำบลหายโคก

ตำบลหายโคก มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๑๕ หมู่บ้าน

๑. บ้านหายโคก หมู่ที่ ๑

บ้านหายโคกเดิมชื่อ “บ้านโคก” อพยพมาจากแถบบ้านสะงวย อำเภอหล่มสัก เพชรบูรณ์ โดยมีผู้นำได้แก่ นายสิงห์ทอง วงษ์สมบัติ แต่ไม่ทราบว่าจะเข้ามาเมื่อปี พ.ศ.ใด

สาเหตุของชื่อหมู่บ้าน “บ้านหายโคก” คือ ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านมีลำห้วย “ห้วยแจ้ง” และมีกระแสน้ำไหลกัดเซาะพื้นที่อยู่ตลอด ชาวบ้านจึงเรียกว่า “โคก” และใช้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านโคก” ต่อมาเห็นว่าไม่เป็นมงคล จึงเติมคำว่า “หาย” เพิ่ม

๒. บ้านธาตุ หมู่ที่ ๒

ชาวบ้านธาตุอพยพมาจากเมืองเวียงคุก จังหวัดหนองคาย เมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๒ นายเหล่า สีหนาม เป็นผู้นำในการอพยพ เหตุที่ตั้งถิ่นฐานที่นี่ก็เพราะมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีลำห้วย ๒ สาย ไหลผ่านขนานกัน ได้แก่ ห้วยมะไฟ ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน และห้วยคุกทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน

ชื่อ “บ้านธาตุ” มาจากในหมู่บ้านมีธาตุ ๒ องค์ ตั้งอยู่คู่กันอยู่ที่วัดธาตุวารุการาม(วัดประจำหมู่บ้านธาตุ) ปัจจุบันได้สร้างอาคารครอบพระธาตุ

๓. บ้านนาคำ หมู่ที่ ๓

บ้านนาคำ อพยพมารวมตัวกัน โดยมาจากบ้านหมี่ ลพบุรี เมืองทุ่งยั้ง เมืองฝาง ประเทศลาว มีพ่อตู้สิงห์และพ่อตู้มีเป็นผู้นำ เมื่อประมาณ ๒๐๐ ปีมาแล้ว เป็นการหลบหนีภัยสงคราม เข้ามาโดยเฉพาเมื่อครั้งปราบพวกล้อ

ชื่อ “บ้านนาคำ” ตั้งมาจากชื่อ “ห้วยนาคำ” เป็นลำห้วยของหมู่บ้านซึ่งน้ำในลำห้วยมีลักษณะเป็นสีเหลืองคล้ายสนิมเหล็ก

๔. บ้านโนนทัน หมู่ที่ ๔

บ้านโนนทัน ตั้งเมื่อราวปี พ.ศ.๒๔๘๐ มีพ่อตู้ไข่ ประทุมทอง นายเสน ประทองและตู้ม่อน เป็นผู้นำ ครั้งแรกที่มีเพียง ๔-๕ ครัวเรือน

ชื่อ “บ้านโนนทัน” สภาพพื้นที่บ้านโนนทันเป็นเนินนำท่วมไม่ถึงและในขณะเดียวกันที่เนินเหล่านี้ก็มีต้นพุทรา(หมากทัน) จำนวนมาก จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านโนนทัน”

๕. บ้านดงหวาย หมู่ที่ ๖,๑๒,๑๕

การตั้งหมู่บ้านของบ้านดงหวายเป็นการแยกออกมาของประชาชนมาจากบ้านหายโคก นายน้อย กาศสว่าง พ่อตู้จันลา ตู้กุด ชาวอุบล และตู้ฮอง เป็นผู้นำย้ายมาจับจองที่ดิน

ชื่อ “บ้านดงหวาย” มีที่มาคือ พื้นที่บ้านดงหวายมีต้นหวายขึ้นอย่างหนาแน่น จึงได้นำเอาชื่อ “ดงหวาย” มาใช้เป็นชื่อหมู่บ้าน

๖. บ้านโคกสีแก้ว หมู่ที่ ๖

ชาวบ้านโคกสีแก้ว อพยพมาจากเมืองยศสุนทร จังหวัดยโสธร เมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๐ ผู้นำคือ นายหล่น สีแก้ว นายเพ็ง บุญสว่าง เหตุที่ย้ายมาก็เพื่อจับจองที่ทำกิน เพราะที่เมืองยศสุนทรมีความแห้งแล้งมาก

ชื่อ “บ้านโคกสีแก้ว” มาจาก สภาพพื้นที่ของหมู่บ้านมีสภาพเป็นที่เนินสูง(โคก) และคำว่า “สีแก้ว” เป็นการนำเอานามสกุลของนายหล่นมาใช้เป็น “บ้านโคกสีแก้ว”

๗. บ้านหนองนกเขียน หมู่ที่ ๗

ตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๙ มีชาวบ้านเพียง ๕ ครอบครัว เป็นการอพยพมาจากบ้านฝื่อ เพื่อเข้ามาจับจองที่ทำกิน มีผู้นำคือ นายหวด ชัยมาศ (พื้นเพเดิมเป็นคนเวียงจันทน์) พ่อตู้ทอง ชาวนา พ่อตู้หนู ใจรัตน์ นายกิ่ง ปากดี และนายบุญเพ็ง บุญสุวรรณ

ชื่อของหมู่บ้านมาจากการตั้งชื่อตามแหล่งน้ำที่อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านชื่อว่า “หนองนกเขียน” และมีนกเขียนตัวใหญ่ขนาดสูง ๑ เมตร มาก่อนน้ำในหนองน้ำแห่งนี้ จึงได้ชื่อว่า “บ้านหนองนกเขียน”

๘. บ้านหนองกุง หมู่ที่ ๘

บ้านหนองกุง ได้อพยพมาจากบ้านโคกสีแก้ว เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๐ มีผู้นำคือ พ่อตู้ร่าง มณีแสง และนายจันทิ มงคล เหตุที่ตั้งหมู่บ้านเพื่อเข้าไปดูแลไร่นา เนื่องจากการเดินทางระหว่างบ้านโคกสีแก้วและบ้านหนองกุง มีระยะทางที่ห่างไกลจึงเกิดการตั้งบ้านขึ้น

ชื่อ “บ้านหนองกุง” สืบเนื่องจากทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านมีต้นกุงขึ้นอยู่ตามริมน้ำ จำนวนมาก จึงเรียกว่า “บ้านหนองกุง”

๙. บ้านหลวงคำ หมู่ที่ ๙

บ้านหลวงคำ ย้ายมาจากบ้านทรายมูล เมื่อราวปี พ.ศ.๒๔๙๒ โดยมีผู้นำมา ๕ ครอบครัว ได้แก่ นายเผือก มาลาศรี นายพวนสี พวนสุข นายไช ดวงจันทร์ นายคำป่อ ฤทธิอินทร์และนายสีสังข์ทอง สาเหตุที่ย้ายมาเพราะที่บ้านทรายมูลเกิดโรคอีสุกอีใสระบาด

ชื่อ “บ้านหลวงคำ” ตั้งตามเรื่องเล่า มีเศรษฐี ๒ คน ชื่อว่า เจ้าหลวง และเจ้าจุม นำทองคำมาจากเชียงใหม่เพื่อเดินทางไปร่วมสร้างพระธาตุพนม แต่เมื่อทราบข่าวพระธาตุพนมสร้างเสร็จ จึงได้ฝังทองคำไว้แล้วก็ฆ่าตัวตาย ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “หลวงคำ” หมายถึง ผู้เฝ้าทองคำ

๑๐. บ้านดงขวาง หมู่ที่ ๑๐

ชาวบ้านดงขวางอพยพมาจากบ้านค้อและบ้านดงหวาย ผู้นำคนคือ พ่อตู้เลี้ยงและแม่ตู้เหล็ก ประมาณปี พ.ศ.๒๔๖๐ และบางส่วนมาจากจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อครั้งสงครามอินโดจีน สาเหตุที่ย้ายมาเพื่อจับจองที่ทำกิน

ชื่อ “บ้านดงขวาง” เป็นการตั้งบ้านอยู่ที่ป่ารกมาก (ดง) มีป่าทางทิศตะวันออกและทางทิศตะวันตกเป็นแนวยาว จึงเรียกว่า “บ้านดงขวาง”

๑๑. บ้านโนนอุดม หมู่ที่ ๑๑

บ้านโนนอุดมย้ายมาจากบ้านธาตุ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๑ มีผู้นำคือ นายบุคดา ประทุมทอง พร้อมชาวบ้านประมาณ ๑๐ หลังคาเรือน สาเหตุที่ย้ายมาเพื่อจับจองที่ทำกินและดูแลไร่นา

ชื่อ “บ้านโนนอุดม” ตั้งตามสภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทางทิศตะวันออกมีลำห้วยไหลผ่าน สามารถเพาะปลูกได้ผลดี และมีลำต้นน้ำเพื่อใช้เป็นอาหารมากมาย

๑๒. บ้านธาตุทรายมูล หมู่ที่ ๑๓

ชาวบ้านธาตุทรายมูล อพยพมาจากบ้านธาตุ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๗ มีผู้นำคือ พ่อตู้ฝุ่น เหลา วงษ์ สาเหตุที่ย้ายมาเพื่อจัดหาที่ทำกิน และเพื่อความสะดวกในการดูแลไร่นา

ทางทิศเหนือของหมู่บ้านธาตุ มีพื้นที่เป็นป่าดง เรียกกันว่า “ดงทรายมูล” เมื่อก่อนเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านเก่า ต่อมาตั้งบ้านใหม่จึงเอานามของหมู่บ้านมาเรียกว่า “บ้านธาตุทรายมูล”

๑๓. บ้านวังแสง หมู่ที่ ๑๔

บ้านวังแสง แยกออกมาจากบ้านหนองกุง เนื่องจากมีความเจริญและมีคนจำนวนเพิ่มขึ้น จึงให้แยกออกเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่ง

ชื่อ “บ้านวังแสง” มาจากลำห้วยที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน มีชื่อว่า “ห้วยวังแสง” ชาวบ้านจึงนำเอาชื่อห้วยมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านวังแสง”

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลหายโคก จำนวน ๑๓ นามเรียกขาน จาก ๑๕ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๑๓ นามเรียกขาน ตั้งชื่อตามประวัติศาสตร์ของชุมชน จำนวน ๑ นามเรียกขาน และตั้งชื่อตามอื่นๆ จำนวน ๑ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตารางสรุป

ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิลำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลหายโศก

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์ ของชุมชน	ตำนานหรือ นิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านหายโศก	๑				√	
๒. บ้านธาตุ	๒	√				
๓. บ้านนาคำ	๓	√				
๔. บ้านโนนทัน	๔	√				
๕. บ้านดงหวาย	๖,๑๒,๑๕	√				
๖. บ้านโคกสีแก้ว	๖	√				
๗. บ้านหนองนกเขียน	๗	√				
๘. บ้านหนองกุ้ง	๘	√				
๙. บ้านหลวงคำ	๙		√			
๑๐. บ้านดงขวาง	๑๐	√				
๑๑. บ้านโนนอุดม	๑๑	√				
๑๒. บ้านธาตุทรายทอง	๑๓	√				
๑๓. บ้านวังแสง	๑๔	√				
รวม	๑๕	๑๑	๑		๑	

ตำบลเมืองพาน

ตำบลเมืองพาน มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๑๕ หมู่บ้าน

๑. บ้านจอมศรี หมู่ที่ ๑

บ้านจอมศรี ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๔๓ โดยคนแรกที่เข้ามาอยู่คือ นายหยอด บุตรดี เป็นการย้ายออกมาเพื่อที่ทำการและจากนั้นก็มีคนมาจับจองจำนวนมาก เป็นการอพยพมาจากบ้านเมืองพาน

ที่มาของชื่อ “บ้านจอมศรี” มาจากวัดได้สร้างศาลาขึ้นประกอบด้วยมีการทำจอมศาลาด้วยความงดงามเป็นอย่างมากและศาลามีถึง ๓ ชั้น แต่ละชั้นมีการตกแต่งกันออกไปหลากสีส่น จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านตามลักษณะของศาลาของวัด

๒. บ้านใหม่ หมู่ที่ ๒,๑๓,๑๔

ชาวบ้านใหม่ อพยพมาจากบ้านปากหมากปากพู่ ประเทศลาว โดยการนำของนายใหญ่ ก่อตั้งขึ้นเมื่อใดนั้นไม่มีหลักฐานแน่ชัด จากสภาพพื้นที่ในแถบนั้นมีทั้งที่ราบลุ่มและที่เนินเหมาะสำหรับการเพาะปลูกและการตั้งบ้านเรือน จึงได้ตั้งบ้านเรือนทำกินในแถบนี้

ชื่อ “บ้านใหม่” มาจากเป็นหมู่บ้านที่ตั้งใหม่ จึงได้ตั้งหมู่บ้านตามนั้น ปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๓ หมู่

๓. บ้านโก่ม หมู่ที่ ๓

ตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๒๔๕ โดยพ่อใหญ่คำเมือง เป็นการแยกออกมาจากบ้านเมืองพานเพื่อการจับจองที่ดินทำกิน เนื่องจากพื้นที่แถบนั้นใกล้กับลำน้ำฟ้า จึงได้เลือกเป็นทำเลที่ตั้งหมู่บ้านขึ้น

ที่มาของชื่อหมู่บ้าน “บ้านโก่ม” เดิมชื่อ “บ้านโนนตาล” แต่เมื่อมีชาวบ้านได้พบเจอไม้มีลักษณะโก่ม (โค้งงอ) ในลำห้วยน้ำฟ้าจึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น “บ้านโก่ม”

๔. บ้านหนองกบ หมู่ที่ ๔

ชาวบ้านหนองกบ อพยพมาจากเมืองเลย ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๓๓๗/๕ หรือเมื่อประมาณ ๑๗๐ ปีมาแล้ว โดยมีผู้นำได้แก่ พ่อหลวงนารายณ์ บัดป้อง สาเหตุที่ย้ายถิ่นฐานเนื่องจาก เห็นว่า สภาพพื้นที่ในแถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์ และมีลำน้ำห้วยฟ้าไหลผ่าน เหมาะแก่การเกษตรจึงได้ตั้งบ้านเรือนทำกินในพื้นที่แถบนี้

ที่มาของชื่อหมู่บ้าน “บ้านหนองกบ” จากการเล่าขานสืบต่อกันมาว่า ในลำห้วยแห่งนี้มีสัตว์น้ำชุกชุมอย่างมาก และได้มีผู้คนพบเห็นกบสีเหลืองดังทองคำอยู่ ๒ ตัว จึงได้เรียกขานนามหมู่บ้านว่า “บ้านหนองกบ” หรือ “หนองกบคำ”

๕. บ้านกาสิม หมู่ที่ ๕

ชาวบ้านกาสิม อพยพมาจากจังหวัดเลย เพื่อหนีภัยสงคราม แต่ไม่ทราบว่ามีผู้นำทราบเพียงว่า นามสกุลแรกเมื่อตั้งบ้าน ได้แก่ นามสกุล “กำเนิดกาสิม”

ที่มาของชื่อ “บ้านกาสิม” เล่าว่า เมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายังมีพระชนม์ชีพอยู่ได้ปราบพญานาคบริเวณหนองน้ำใหญ่ โดยมีกาช่วยปราบด้วยการรูกจิก จึงเป็นที่มาของชื่อบ้าน “การูม-กาลูม” ต่อมาได้เพี้ยนเป็น “บ้านกาสิม” จนถึงปัจจุบัน

๖. บ้านดิว หมู่ที่ ๖

บ้านดิว อพยพมาจากเมืองเชียงขวาง (อยู่ในเขตประเทศลาว) เมื่อครั้งสมัยรัชกาลที่ ๑ อยู่ในช่วงปี พ.ศ.ใดนั้นไม่มีผู้ใดทราบแน่ชัด โดยมีบุคคลผู้นำ ๓ ท่าน คือ เจ้าน้อยเมืองพล เทพหลวงไกร และท้าวตุ้สาเหตุที่ตั้งหมู่บ้านในแถบนี้ เนื่องจากมีลำห้วยไหลผ่าน และมี “กุดดิว” ซึ่งมีต้นดิวเป็นป่าอยู่ล้อมรอบกุดนั้น

ที่มาของชื่อหมู่บ้าน “บ้านตัว” มาจากชื่อของหนองน้ำในแถบนั้นมีต้นตัวขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น

๗. บ้านเมืองพาน หมู่ที่ ๗,๑๕

บ้านตัวเกิดจากการรวมตัวของผู้ที่อพยพมาจากต่างที่ด้วยกัน ส่วนหนึ่งมาจากไทยพวน และอีกส่วนมาจากทางตอนล่างของจังหวัดเลย บางส่วนเล่าว่าพระยาพรานซึ่งเป็นพ่อของพระยาแกงพราน ได้ล่าสัตว์มาพบพื้นที่แถบนี้ได้สังเกตเห็นพื้นที่แถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับตั้งบ้านเรือนขึ้นและทำการเพาะปลูก

ที่มาของชื่อหมู่บ้าน สันนิษฐานว่ามาจากพระยาพรานและพระยาแกงพรานมาเป็นผู้ปกครองจึงได้ตั้งชื่อบ้านว่า “บ้านเมืองพาน”

๘. บ้านนาแมน หมู่ที่ ๘

บ้านนาแมน ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.๒๓๘๕ โดยมีพ่อเฒ่าแจ่มและนางมา สาวงษ์สองตายาย อพยพมาจากเมืองเลย สาเหตุที่พบพื้นที่เนื่องจากไล่ล่าสัตว์โดยบังเอิญและพื้นที่แถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์มาก เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองเลยขาดแคลนอาหารจึงได้ตัดสินใจตั้งบ้านเรือน

ที่มาของชื่อหมู่บ้าน มาจากพบเห็นควายเพศเมียจากป่าอยู่ในแปลงนา แสดงอาการแค้น (แค้น คือ การมองดูมองหา) แล้วก็หลบหายไปไม่มีใครเจออีก จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านนาแมน”

๙. บ้านหนองกาสิม หมู่ที่ ๙

บ้านหนองกาสิม ย้ายมาจากบ้านกาสิม เมื่อปี พ.ศ.๒๔๖๔ มีผู้มาคนตั้งหมู่บ้าน ๔ หลังคาเรือน มีผู้นำในหมู่บ้านชื่อ นายกลั่น หงษาวงษ์ ย้ายมาจากบ้านกาสิม

ที่มาของชื่อ “บ้านหนองกาสิม” มาจากบริเวณหมู่บ้านหนองน้ำขนาดใหญ่ ประกอบกับผู้คนที่ย้ายมาตั้งถิ่นฐานมาจากบ้านกาสิม จึงตั้งชื่อว่า “บ้านหนองกาสิม”

๑๐. บ้านไผ่ล้อม หมู่ที่ ๑๐

บ้านไผ่ล้อม ตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๘ โดยคนกลุ่มแรกที่อยู่พื้นที่นั้นมาจากบ้านกวด อำเภอกำแพงแสน ประมาณ ๔-๕ ครอบครัว ในช่วงแรกมาตั้งอยู่ที่บ้านดอนเก่า และในช่วงนั้นคนในหมู่บ้านเกิดโรคระบาดจึงได้อพยพมาตั้งหมู่บ้านไผ่ล้อม คนกลุ่มแรกที่อยู่พื้นที่นี้มี ๕ ครอบครัว คือ

๑. นางสี กองผล ๒. นายหงษ์ ไหมทรานามสกุล ๓. นายอ่ำ ศรีเมือง ๔. นายมูล จำปาฉิม

๕. นายริน ทองแสง สาเหตุที่ตั้งชื่อหมู่บ้านมาจากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านไผ่ล้อมรอบหมู่บ้าน จึงได้นำมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านไผ่ล้อม”

๑๑. บ้านโคกกอง หมู่ที่ ๑๑

บ้านโคกกองตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๕ โดยมีนายอ่อน จันทรมณี และพวงนายอ่อนและภรรยา ได้นำควายเขามาเลี้ยงและปลูกพืชผักทำการเกษตร พื้นที่มีความสมบูรณ์ จึงได้ชวนพักพวกมาตั้งถิ่นฐาน

ที่มาของชื่อหมู่บ้าน “บ้านโคกก่อง” เดิมชื่อ “บ้านหนองนกเขียน” เพราะมีนกเขียนมาพักอาศัยในพื้นที่ป่าจำนวนมาก เนื่องจากเขตอำเภอบ้านผือมีหนองนกเขียน ๒ หมู่บ้าน จึงเปลี่ยนเป็น “บ้านโคกก่อง” โดยมีนายหนองบัว หอมบุญ เป็นผู้ตั้ง

๑๒. บ้านดอนขี้เหล็ก หมู่บ้าน ๑๒

ตั้งเมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๑ มี ๓ ครอบครัวเป็นชาวบ้านกาสิมที่ย้ายออกมาอยู่ โดยมีครอบครัวของนายไข ลุนะวงษ์ นายชอด คนแข็ง และนางมา ลุนะวงษ์ พื้นที่แถบนี้เป็นดอนขี้เหล็ก คือ มีต้นขี้เหล็กขึ้นมากมาย

ที่มาของชื่อ “บ้านดอนขี้เหล็ก” เนื่องจากพื้นที่ในแถบนี้โดยมากเป็นป่าดอนขี้เหล็กที่ขึ้นอย่างหนาแน่น จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านตามนั้น

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลเมืองพาน จำนวน ๑๒ นามเรียกขาน จาก ๑๕ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๕ นามเรียกขาน ตั้งชื่อตามประวัติศาสตร์ของชุมชน จำนวน ๑ นามเรียกขาน และตั้งชื่อตามตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน จำนวน ๔ นามเรียกขาน และตั้งตามชื่ออื่นๆ จำนวน ๒ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตารางสรุป

ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิลำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลเมืองพาน

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์หรือชื่อชุมชน	ตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านจอมศรี	๑	√				
๒. บ้านใหม่	๒, ๑๓, ๑๔				√	
๓. บ้านโก่ม	๓		√			
๔. บ้านหนองกบ	๔			√		
๕. บ้านกาสิม	๕			√		
๖. บ้านดิว	๖	√				
๗. บ้านเมืองพาน	๗, ๑๕			√		
๘. บ้านนาแมน	๘			√		
๙. บ้านหนองกาสิม	๙				√	
๑๐. บ้านไผ่ล้อม	๑๐	√				
๑๑. บ้านโคกก่อง	๑๑	√				

๑๒. บ้านดอนขี้เหล็ก	๑๒	√				
รวม	๑๕	๕	๑	๔	๒	

ตำบลคำด้วง

ตำบลคำด้วง มีหมู่บ้านในเขตการปกครอง ๙ หมู่บ้าน

๑. บ้านคำด้วง หมู่ที่ ๑,๒

บ้านคำด้วง เดิมชื่อ “บ้านคำหมา” เนื่องจากมีน้ำท่วมขังตลอดทั้งปี เดิมชาวบ้านอพยพมาจาก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมีผู้นำได้แก่ นายทอง และนางเนียม ชันทอง สำหรับจุดแรกที่ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บริเวณที่ใกล้วัดบ้านคำด้วงในปัจจุบัน ซึ่งสมัยก่อนมีสภาพเป็นป่าช้ (ป่าไผ่ที่ออกดอก หรือ ขุยไผ่) สาเหตุของการย้ายเนื่องจากต้องการที่ทำกินใหม่ ที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่าเดิม ชื่อของ “บ้านคำด้วง” ตั้งตามชื่อลำห้วยที่ไหลผ่านหมู่บ้านชื่อห้วยคำด้วง ซึ่งลำห้วยนี้ มีสายแร่ทองคำขาวทั่วไป ลักษณะคล้ายตัวด้วง

๒. บ้านสระคลองพัฒนา หมู่ที่ ๓

บ้านสระคลองพัฒนา เป็นหมู่บ้านที่แยกจากบ้านคำด้วง เนื่องจากการย้ายบ้านเรือนตามพื้นที่นา ซึ่งอยู่ไกลจากบ้านคำด้วงไม่สะดวกในการเดินทางจึงเกิดหมู่บ้านใหม่ขึ้น

การตั้งชื่อหมู่บ้าน ได้มีลำห้วยไหลผ่านหมู่บ้านชื่อว่า “ห้วยสระคลอง” จึงได้ตั้งชื่อตามลำห้วย

๓. บ้านนาหลวง หมู่ที่ ๔

บ้านนาหลวง เดิมชื่อ “ถ้ำพระนาหลวง” อพยพมาจากบ้านหนองกบ (ตำบลเมืองพาน) ผู้นำคือ นายเพ็ง สายแก้ว นายแหล่ สาริยา พ่อตู้สมภาร พ่อบุญ สาเหตุการอพยพเนื่องจากได้ออกมาล่าสัตว์พบ สภาพเป็นที่ราบสลับภูเขาอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์ป่า จึงกลับไปหมู่บ้านชักชวนพี่น้องและเพื่อนบ้านมาสร้างที่พักชั่วคราว ต่อมาได้ตั้งเป็นหมู่บ้าน

ส่วนชื่อ “บ้านนาหลวง” เนื่องจากทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน มีทุ่งนาขนาดใหญ่ชาวบ้านเรียกว่า “ทุ่งนาหลวง” โดยเล่ากันว่า บริเวณทุ่งนาแห่งนี้เคยเป็นทุ่งนาของทหารที่แตกศึกสงครามมาแล้วถากถางที่ดินเพื่อทำการเกษตรกรรมขึ้น

๔. บ้านห้วยศิลาผาสูข หมู่ที่ ๕

บ้านห้วยศิลาผาสูข เดิมชื่อ “บ้านห้วยฮิ้น” เนื่องจากมีลำห้วยอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน โดยที่ลำห้วยจะมีต้นรึ้น (ภาษาอีสานเรียกว่า ฮิ้น) อยู่เป็นจำนวนมาก

ส่วนชื่อบ้าน ห้วยศิลาผาสูข มาจากเมื่อครั้งสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จมาเปิดโรงเรียนอุดรวิถันนุสรณ์ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๕ ทรงพระราชทานชื่อหมู่บ้านว่า “ศิลาผาสูข”

เนื่องจากมีหินอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเอาคำว่า ศิลา รวมกับคำว่า ผาสุก เพราะเป็นมงคลทำให้ชาวบ้านมีแต่ความสุขความเจริญ

หมู่บ้านนี้ อพยพมาจากบ้านสาวแล ตำบลโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย โดยมีนายบ่อ เข้มพรหมมา เป็นผู้นำเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๙ เพื่อมาจับจองที่ทำกิน เนื่องจากที่อยู่เดิมแห้งแล้ง

๕. บ้านลาดหอคำ หมู่ที่ ๖

บ้านลาดหอคำ ตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๒ เดิมชื่อ “บ้านลาดหอคธรรม” เนื่องจากบริเวณด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน เป็นลานหินธรรมชาติ พื้นที่ประมาณ ๓-๔ ไร่ ปัจจุบันตัดถนนผ่านทับลานหิน คงเหลือพื้นที่ประมาณ ๑ ไร่เศษ และมีหอคธรรม อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน หอคธรรมเป็นลักษณะของเพิงหินธรรมชาติ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ทาสีทอง ส่วนผนังด้านหลังและด้านข้าง ก่ออิฐขึ้นมาจรดเพดานเพิงหิน ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสำนักงานสงฆ์เทพวิปัสสนา ภายมณหมู่บ้านลาดหอคำ มีการเล่านิทานพื้นบ้านเป็นที่มาของชื่อวัดภายในหมู่บ้านว่า ชุนเทืองเป็นพ่อขุนทึ่ง โดยมีนางแอกไคร้เป็นเมีย ซึ่งเป็นพญานาค เมื่อถึงฤดูทำนา นางแอกไคร้จะออกไปเล่นน้ำไม่ยอมให้ใครเห็นหลบไปเล่นน้ำคนเดียว แต่ชุนเทืองไปเห็นกำลังเล่นน้ำ ทำให้นางแอกไคร้ไม่พอใจจึงควักเอาลูกที่อยู่ในท้องให้กับชุนเทือง และหนีไป ชุนเทืองจึงนำเอาลูกมาเลี้ยงในอู่ สถานที่นั้นเรียกว่า วัดภูย่าอู่

๖. บ้านคำเจริญ หมู่ที่ ๗

ชาวบ้านคำเจริญ อพยพมาจากอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เพื่อมาจับจองที่ทำกิน โดยการนำของผู้ใหญ่พวง พ่อคุด และพ่อสังวาลย์ มาครั้งแรกประกอบอาชีพรับจ้าง ทำนา ทำไร่ บ้านเรือนตั้งอยู่ใกล้กับบ้านคำด้วง

บ้านคำเจริญ เป็นชื่อนายกว้าง กองทอง ตั้งให้กับชาวบ้าน เพื่อให้สอดคล้องกับบ้านคำด้วง เพราะอยู่ใกล้กัน

๗. บ้านตาดน้ำพุ หมู่ที่ ๘

บ้านตาดน้ำพุ เดิมชื่อ บ้านห้วยลาด อพยพมาจากบ้านโพน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๖ โดยมีนายเอม สายนุช นายน้อย โสภาบัต นายพิมพ์ สายสี และนายห่อ สีสว่าง เป็นผู้นำในการอพยพ ทั้งนี้เพื่อการจับจองที่ดินทำการเกษตรกรรม

ชื่อบ้านตาดน้ำพุ มาจากทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านมีลำห้วยไหลผ่านชื่อว่า ห้วยตาด เนื่องจากเป็นห้วยที่มีต้นตาดขึ้นอยู่หนาแน่น ส่วนคำว่า น้ำพุ เกิดจากกระแสในลำห้วยไหลผ่านพื้นหินแล้วดันตัวขึ้น มีลักษณะคล้ายน้ำพุ ทำให้เขาชื่อสภาพดังกล่าวมาใช้เรียกเป็นชื่อหมู่บ้าน

๔. บ้านนาจิว

บ้านจิว เดิมชื่อ บ้านหนองเต่า โดยอพยพมาจากจังหวัดเลย เพื่อมาจับจองที่ทำกิน ซึ่งในการเสาะแสวงหาที่ทำกินครั้งนั้น ได้ให้ตัวแทนมาสำรวจก่อน แล้วกลับไปนำคร่าวเรือนมาตั้งถิ่นฐาน โดยมีจุดเส้นผ่านทาง คือ บ้านฝื่อ หนองกอง บ้านโพธิ์ตากและบ้านจิว

เดิมหมู่บ้านอยู่ใกล้หนองน้ำ จึงตั้งชื่อว่า บ้านหนองเต่า แต่มีปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ทำให้ย้ายมาอยู่ที่ดอน บริเวณดังกล่าวมีต้นจิวขึ้นมากมาย จึงตั้งชื่อหมู่บ้านตามสภาพภูมิประเทศว่า “บ้านนาจิว”

จากผลการศึกษาชื่อหมู่บ้านนามเมือง ในเขตตำบลคำด้วง จำนวน ๕ นามเรียกขาน จาก ๑๐ หมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จำนวน ๓ นามเรียกขาน ตั้งชื่อตามประวัติศาสตร์ของชุมชน จำนวน ๑ นามเรียกขาน และตั้งชื่อตามตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน จำนวน ๒ นามเรียกขาน รายละเอียดตามตารางสรุป

ตารางสรุปความเป็นมาหรือแหล่งที่มาและความหมายภูมิลำเนาของหมู่บ้าน ในเขตตำบลคำด้วง

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	แหล่งที่มาของชื่อหมู่บ้าน			อื่นๆ	หมายเหตุ
		สภาพภูมิศาสตร์ และ สภาพแวดล้อม	ประวัติศาสตร์ ของชุมชน	ตำนานหรือ นิทานพื้นบ้าน		
๑. บ้านคำด้วง	๑,๒	√				
๒. บ้านสระคลองพัฒนา	๓	√				
๓. บ้านนาหลวง	๔		√			
๔. บ้านห้วยศิลาผาสุข	๕	√			√	
๕. บ้านหนองลาด	๖			√		
๖. บ้านคำเจริญ	๗				√	
๗. บ้านตาดน้ำพุ	๘	√				
๘. บ้านนาจิว	๙	√				
รวม	๙	๕	๑	๑	๒	